

محەمەد هەریری

ئافرەتی کورد

لەژێر هەژموونی گوتاری فیمینیزمی دا

وەرگێڕانی لە عەرەبییەوە: عەبدولسەتار باغرەمەیی
چاپی ئیلکترۆنی یەکەم 2016

ئافرەتی کورد

لەژێر هەژموونی گوتاری فیمینیزمی دا

نووسینی: محەمەد هەریری

وەرگێڕانی لە عەرەبییەوە: عەبدولسەتار باغرەمەیی

چاپی ئیلکترۆنی یەکەم ٢٠١٦

محەمەد هەریری

نووسینی: محەمەد هەریری

بابەت: توێژینەوە

وەرگێڕانی لە عەرەبیەوە: عەبدولسەتار باغرەمەیی

بەرگ: ئەبوبەکر مەلا

چاپ: چاپی ئیلکترۆنی یەکەم ٢٠١٦

پێڕست

بەشی یەکەم

ئافرەتی کورد
لەژێر هەژموونی گوتاری فیمینیزمی دا

لەراستیدا نکوڵی لەوە ناکرێ کە جیهانی ئیسلامی بەتەواوی سنوورو جوگرافیا سیاسییەکەی، رۆڵێکی نەرێنی گوماناوی دەگێرێ، لەبەرامبەر هەژموونی کاراکتەری رۆژئاوا کە تا ئەوپەڕ متمانەی بەهەنگاوە قایم و جێگیرەکانی خۆیەتی، بەردەوامیش کاریگەری خۆی بەسەر ئەم جیهانەدا بەجێدێڵێ، لەوەتەی سەردەمی بەر لەداگیرکاری کۆڵۆنیالی.

هاوکات بەتێپەڕبوونی قۆناغی سەربەخۆیی نیشتمانی و نەتەوەیی و تائێستاکەشی لەگەڵدابێ، بەردەوام شارستانێتێ ئەم ناوچەیە روو لە پاشەکشەو پووکانەوەیە لە بواری بەرهەمهێنانی بەهاکان، بەشێوەیەك ئێستا ئەم ناوچەیە دەپڕژێتە سەر هەموو بیرۆکەو تیۆرو بەهایەك کە لەلایەن رۆژئاواوە بەرهەم دەهێنرێ تا وایلێهات لەلایەن بەشێك بە پیرۆز رادەگیردرێ و لەلایەن بەشێدیکەشەوە تا سەر ئێسقان رەتدەکرێتەوە.

نزیکەی بۆ ماوەی دوو دەیە دەچێ، لە رۆژئاوا کە نوێنەرایەتی ناوەندی شارستانێتی دەکات و بووەتە بەرهەمهێنەری شارستانێتی هیزرو تیۆرەکان، گرنگییەکی یەکجار گەورە دەدەرێ، بەو توێژینەوانەی تایبەتن، بە ژن و رۆڵ و ماف و مەرجەکانی ژیان و ئەو بزاڤ و لایەنانەی سەرکردایەتی ئەم ئاڕاستەیە دەکەن، هاوکات لەگەڵ گرنگیدان بە بەشداری ژنان لە بواری سیاسی و ئابووری و هەڵکردن لەگەڵ پێشهاتەکانی مۆدێرنەو کاریگەرییەکانی (فێمینیزم) لەسەرجەم بوارەکانی ژیان.

بێگومان پێشکەوتنی شارستانێتی مرۆڤایەتی وایلێهاتووە، هیچ بوارێك لە بوارەکانی بەجێنەهێڵدرێ بێئەوەی مرۆڤ سەری پێدانەکات، بەڵکو سەرجەمی بوارەکانی ژیانی مرۆڤایەتی ئێستا چووەتە ناو هاوکێشەی حیساباتەکان، لە دوێنێدا پرسی کۆیلایەتی زۆر گەرم بوو، لە ئەمڕۆشدا پرسی ژنان بەکۆی ئەوەی دەوری داوە لە کێشەو ستەم و تیۆرو ئەفسانەکانییەوە، بووەتە باسێکی گەرم و لە نێو نێوەندو

دامەزراوەکاندا گەنگەشە دەکرێ.
سەرنج بدە بزاڤەکانی ژنانی رۆژئاوا Feminism بریتین لەو بزاوتانەی هەر لە رۆژئاوا پەیدابوون و پەرەیانسەندوو، پاشانیش بە بەردەوامی بازاڕیان بۆ گەرمکرا. بۆیە بەهەر ناو و ناوەڕۆکێك بن. لەراستیدا گوزراشت لە سروشتی رۆژئاوا دەکەن، هەر بۆیە گرنگی ئەم توێژینەوانە لەوەدایە کە تائەوپەڕ هەوڵدەدا ئایدۆلۆژیاو تێڕوانینە هیزرییەکانی خۆی بەسەر تەواوی جیهان بەگشتی و رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و جیهانی سێیەم لە ناویشیدا جیهانی ئیسلامی بەتایبەتر بسەپێنێ.
مایەی سەرسوڕمانی نیە، کاتێك دەبینی ئەو پەرتووکانەی تایبەتمەندن بە بورای توێژینەوەی تایبەت بە ژنان، تێیدا بەشێك یاخود زیاتر لە بەشێکیان تەرخانکراون بۆ باسکردنی ژنی موسڵمان و کێشەو پێشکەوتنی بارودۆخەکانی، بەگشتی ژنە نووسەرەکانی رۆژئاوا لە زۆرێك لە کتێبەکانیان کە تایبەتمەندن بە رەوشی ژنان باس لە بارودۆخی ژنانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و نیوەی باشووری گۆی زەوی دەکەن، بەڵام بارودۆخەکە بەبەراود لەگەڵ باسکردنەکە تەواو پێچەوانەیە، بەجۆرێك چارەسەری تێڕوانینەکان بۆ پرسی ژن، لەم ناوچانەدا جۆرە فزوڵییەتێکی تێدایە، بۆ وێنە ئەم ژنە نووسەرانەی رۆژئاوا خۆیان کردووەتە نموونەو پێشەنگی ژنانی جیهانی سێیەم و پەناهەندەکانی رۆژئاوا.
لەراستیدا بەئاشکرا جێ پەنجەو کاریگەری ئەم بزاڤانەی ژنان لە رۆژئاوا بەسەر بزاڤی ژنانی هەردوو جیهانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و ئیسلامیدا دیارە. بگرە کاریگەرییەکانی ئەم بزاڤانە تەواو دەبینرێ، لە تێڕوانینی نووسەرانی هەردوو رەگەز کە گرنگی بە توێژینەوەی تایبەت بە ژنان ئەنجام دەدەن، بەشێوەیەك نووسەرانی ئەم کتێبانە هەندێك جار بەشێوەیەکی پاڵفتەکراوو لە بەرگێکی نوێدا جوانکاری لە بیروبۆچوونەکانیان دەکەن.
تاوایلێدێ بەجۆرێك لەناو کۆمەڵێك ناوەندی رۆشنبیری نامۆ کە تەواو دوورە لە رەوشی ژنانی رۆژئاوا بەتەواوەتی پەسەند دەکرێ، ئەگەرچی ئەم پەسەندکردنەش یەکانگیرنەبێ لەگەڵ راستی و دروستی واقیعی کۆمەڵگەدا، بەڵام بەشێکی زۆر لە فیمینیستی کورد بێ خۆ پارێزی و سڵەمینەوە لەلای خۆیی کۆپی دەکات "بڕوانە ئەم گەمژەیی و بێ شەرمییەی یەکێك لە فیمینیستانی کورد، کاتێك قسە لەسەر فرەژنی دەکات، بەباشتری دەزانێ ژن لە بری ئەوەی سەر بەهەوێ شوو بە پیاوێك بکات، ئامێرێکی نیرینەی دەستکرد بەکاربێنێ، گەوجی ئەم فیمینیستە لەوەدایە، پێی وایە ئەوەی ژن و پیاو بەیەکەوە کۆدەکاتەوە تەنها بریتیە لە سێکیس، بێ ئەوەی سۆزو خۆشەویستی رەچاو بکات".
هاوڕێ لەگەڵ بزاڤەکانی ژنان لە رۆژئاواو بەشێکی دیکەی ئەو جۆرە بزاڤانە لە ناوخۆدا توانیویانە لێرەو لەوێ هەندێك دەستکەوت و سەرکەوتن بەدەست بێنن، بەڵام لە راستیدا ئەوەی ئەوان باسی لێوە دەکەن گوایە ژنانی کۆمەڵگاکانی جیهانی ئیسلامی، و جیهانی سێیەم و رۆژهەڵات بەگشتی کە لەوپەڕی شکۆو بەهاکانی مرۆییەوەدان، دووچاری ژیانێك بوونەتەوە تەواو پارێزخراوەو مەترسیدارە، بگرە رۆژانە بەناوی داب و نەریت و هەندێك جاریش بەناوی خودی ئاین لەسەر دەستی پیاوانی ئاینیدا رووبەڕووی چەوسانەوە دەبنەوە.

بۆیە لەسەر هەڵوێستێکی لەم شێوەیە، ئاساییە بەشێکی ڕێکخراوەکانی تایبەت بە ژنان لە هەرێمی کوردستان کاریگەربن، بەهەندێك بیروبۆچوونی ڕێکخراوەکانی ڕۆژئاوا، کە لە ڕاستیدا بیروبۆچونی ئەم ڕێکخراوانە هەرگیز نەگونجاوە لەگەڵ سیستەمی بەهای کۆمەڵگەی کوردی، بگرە نایەکانگیرە لەگەڵ تەواوی بەهاکانی جیهانی سێیەم، بە موسڵمان و مەسیحی و بودی و هیندۆسییەوە، چونکە بیروبۆچوونی ئەم ڕێکخراوانە ڕەچاوی تایبەتمەندی و کلتوری ڕۆشنبیری کۆمەڵگاکانی جیهانی سێیەمی نەکردووە، بگرە ژێر پێی خستوون، کەواتە دەرەنجام کێشەکە لێرەدایە.

مامەڵکردنی ئەم جۆرە گوتارە سەبارەت بە ژنان، بەشێوەیەکە کە تەواو جیاوازە لە خودی ژیانی مرۆڤایەتی، بگرە بەجۆرێك وێناکراوە پڕاوپڕیەتی دوژمنکاری و ئاستەنگ، کە بۆ تێکشکاندنی پێویستی بە جەنگێکی بەردەوام هەیە، بۆ ڕزگارکردنی ژن لە ستەمی سیستەمی پیاو سالاری پارترپارکی، هەروەها بەگوێرەی ئەم گوتارە پێویستە ئەم جەنگە بەردەوامی هەبێ، لە بەرامبەر تێکڕای ئایین و بەها کۆمەلآیەتی و یاسای پیاو سالاری پارترپارکی.

سەرەتاکانی خەباتی ژنان

لەراستیدا بزاڤی بەرگریکردن و داکۆکیکردن لە مافی ژنان لە رۆژئاوا، بە ئامانجگەلێکەوە دەستی پێکرد، ئامانجە سەرەکییەکانی ئەم خەباتە بریتی بوو لە: پیادەکردنی یەکسانی لە نێوان ژن و پیاو و هەڵگرتنی زوڵم و چەوسانەی سەر ژنان بەگشتی. بێگومان لەگەڵ هەر دەستکەوت و سەرکەوتنێکدا، ئیتر چەندین بیرۆکەی نامۆو ناپەسەندو ناواقیعی سەرهەڵدەدات و زیاتر تەشەنەی دەکرد، بێ هیچ دوو دڵییەك وەکو خۆیان جێبەجێ کرابوونایە.

دەبوو چ شکستێك رووی لە کیان و بوونی مرۆڤایەتی بکردبووایە، شاراوەنیە بەشێکی ئەم بیرۆکانە بەهۆی کۆمەڵێك پاڵنەری ساختەو بەناوی کرانەوەی کۆمەڵگەی رۆژئاوایی دزەیان کردە ناو بیرو هۆشی خەڵکی بەگشتی، هەوڵدرا بەئاشکراو بێ سانسۆر پیادەبکرێ، لەناویشیاندا نێربازی و هاورەگەزبازی، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا هێشتا لەناو زۆرینەی کۆمەڵگە ئەوروپییەکانیشەوە خۆپارێزی لێکرا، هەربۆیە بەهۆی ئەم خۆپارێزیەوە لە رووی یاسا رێگە بەپێیادەکردنی ئەم بیرۆکە ناپەسندانە نەدرا، لە ئەنجامدانیان بەشێوەیەکی ئاشکراو بانگەواز بۆ کردنیشیان.

ئاشکرایە لەوەتەی سەدەی نۆزدەهەمەوە چەندین بزاڤی تایبەت بەناوی جیاجیاو جیاوازی لە پێکهاتەی بونیادیانەوە، بۆ بەرگریکردتن لە مافی ژنان سەریانهەڵدا، هاوکات چەندین ئاراستەی دیکە هەن، کە سەرکردایەتی جیهان دەکەن بۆ ئازادی و بەرگریکردن لە ژنان، کە دواتر باسیان لێ دەکەین بۆ ئەوەی ببێتە دەروازەیەك بۆ ناسینی فیمینیزمی کوردی.

قورسە بتوانرێ پێناسەیەکی یەکگرتوو بۆ فیمینیزم دیاری بکەین، بەهۆی جۆراوجۆری فرەیی پێناسەکان کە بۆیکراوە. لەسەرەتادا پێناسەکە زۆر روون و ئاشکرایە، بەهۆی روونی و ئاشکرایی ئامانجەکانی خودی بزاڤەکانی رزگاری ژنان، بەڵام لەگەڵ بەستنەوەی بە فیمینیزم، پێناسەکە قورستر دەبێ، دواتریش بەستنەوەی بە پۆست فیمینیزم پێناسەکە دەبێتە مەتەڵێکی رووت.

بۆ وێنە سەبارەت بە فیمینیزم پێناسەکە بەم شێوەیە دەکرێ: "بیرۆکەی فیمینیزم لەسەر ئەم بنەمایە بونیادنراوە، کە کۆمەڵگە بەشێوەیەکی دادگەرانە مامەڵ لەگەڵ ژن ناکات، بۆیە فیمینیزم بەدوای هۆکارەکانی ئەم دۆخە دەگەڕێ، هەروەها چۆن ژن دەچەوسەندرێتەوەو هاوکات چۆن کاردەکات بۆدۆزینەوەی چارەسەر سەبارەت بە رزگارکردنی ژنان". (1) بەم شێوەیە فیمینیزم بریتیە لە دوو شت: یەکەمیان بلاوکردنەوەی هۆشیاری سەبارەت بە پێگەی ژنان لە کۆمەڵگەدا بەو چەشنەی کە مرۆڤە،

بەلاّم مرۆڤێکی زیان بەرکەوتوو و نایەکسان لەگەڵ پیاو، دووهەمیان بریتیە لە خواستی لابردنی ئەو زیانەی بەر ژن کەوتووە. (2)

لەراستیدا کەس نکوڵی لەوە ناکات کە کۆمەڵگە بەشێوەیەکی تەندروست مامەڵە لەگەڵ ژن بکات و ئەو زوڵم و ستەمەی لێیدەکرێ لەسەری هەڵبگیردرێ، هاوکات لەرووی ئەرك و مافیشەوە یەکسان بێ لەگەڵ پیاو، ئەگەر ئامم تێگەیشتنە وەك خۆی جێبەجێکرا هیچ کێشەیەك دروست نابێ، لەسەرێکی دیکەوە هەموو پیاوێکی تێگەیشتوو کە خاوەنی سەلیقەیەکی جوان بێ، بێ سڵەمینەوە شانبەشانی هەر ژنێکی دیکە پشتگیری لە خەباتێکی لەم شێوەیە دەکات. پیاوی دادگەر دەخوازێ خوشکەکەی، خێزان و کچەکەی ئازادبن و خاوەنی شکۆو کەسایەتی پایە بڵندو هەموو مافێکی خۆیان بن، بەلاّم کێشە لەو کاتە دەست پێدەکات کە ژنان تائەوپەڕ دوژمنکاری پیاوان دەکەن و دۆخێکی موزمین لە پێکدادانی نێوان هەردوو رەگەزی نێرو مێ دروست دەکەن کە بەبۆچوونی زۆرێك لە فیمینیستەکان بۆچوونیان وایە، پیاو سەرچاوەی نەخۆشییەکەیە لەم نێوەندەشدا کار دەکەن بۆ بنبڕکردن و ریشەکێکشکردنی جۆری رەگەزی مرۆڤ بوونەکەی، بگرە زیاتریش هەندێك تیۆری فیمنیستی هەیە، دەخوازێ ژنان دوور لە پیاوان بژین، یاخود بڕوانە ئەم بۆچوونە مندالاّنەییە کە داوای لەناوبردن و قڕکردنی پیاوان دەکات.

بەشی دووەم

پۆست فێمینیزم

ئێستا با نموونەیەك سەبارەت بە پۆست فیمینیزم نیشان بدەین: بەبۆچوونی ئێمە فیمینیزم بریتی نیە لە کۆمەڵێك وەڵامی ئامادەکراوی پێش وەختەو پابەندبوون بە ئایدۆلۆژیایەکی دیاریکراو، بەڵکو بریتیە لە ئارەزوویەك بۆ بەدواداچوونی تایبەت بە ئەو، پرسێك کە ئەو ئاراستەو سەرکردایەتیمان دەکات، بۆ ئەوەی ئێمە پێیبگەین.

لەراستیدا فیمینیزم سوورە لەسەر پابەندکردنی ئێمە، بۆ بیستن و گوێگرتنی ئەزموونی خۆیان لە پێناو دووبارە بوونیادنانەوەی رەفتارو بیرکردنەوەی پیاوان. کەواتە دەرەنجام ئەم تێگەیشتنە بریتیە لە شێوازی داهێنانی پرسیارکردن. بێگومان فیمینیزم تەواو پابەندە بە بەرژەوەندییەکانی ژنان بۆ ئەوەی لەشوێنی سیستمی پارترپارکی، دادگەری راستەقینە کاری خۆی بکات، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا پێویست نیە پێش وەختە بەرژەوەندییەکانی ژنان بزانرێ. (3)

بەگشتی بەم شێوەیە هیچ بیرۆکەو ئایدۆلۆژیایەکی ناسراو بوونی نیە، بەڵکو تەواوی بابەت و پرسەکان بریتیە لە هونەری گوێگرتن لە پرسەکان و کۆمەڵێك پرسیاری نوێ کە پشت بە ئایدۆلۆژیای تاکە کەسی و هەوەسی پرسیارکارەوە دەبەستێ ! ئەمەش تەواو لەو تاقیکردنەوەیە دەچێ کە تێیدا پێویستە قوتابی پێشبینی هاتنەوەی هەموو شتێك بکات لە دەرزیەوە تاوەکو فرۆکە !

پێش ئەوەی دەست بەگێڕانەوەو باسکردنی قۆناغەکانی بزاڤەکانی ژنان بکەین، دەمانەوێ ئاماژە بەوە بدەین کە هەموو جۆرە دابەشکردنێکی تەقلیدی تایبەت بە بزاڤەکانی لیبڕالێ، سۆسیالیستی و رادیکاڵی و ئەوانیدیکە رەتدەکەینەوە، بەڵکو تەواو باوەڕمان وایە خەباتی ژنان لە پێناو مافەکانیان، بەسەر دوو بەش و دوو قۆناغی سەرەکی و دوو تێڕوانین و دیدگای جیاوازە دابەش دەبێ.

هەرچەندە تا ئێستاکە ئەم دوو ئاراستەیە هەست پێدەکەین، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا قیژەو هاواری فیمنیزمی رادیکاڵ کە لەژێر هەژموون و باڵی گوتەو تیۆرەکانی "مارکس و ئەنگلس و پۆست مارکسیزم"

بەرزبووەتەوە، هێشتا زۆر بەرزترو کاریگەرترە، لە کاری ئەو ژنانەی کە بەبێ دەنگی و لەسەرخۆ و بەتوانایەکی گەورەوە بێ ئاوارِدانەوەو گرنگی پێدانی ئەو تیۆرانەی ئاگری دوژمنایەتی خۆش دەکەن و جۆش بە هەوڵەکانی پووچگەرایی دەدەن، بە ئامانجی تێکدان و رووخانی ژیانی خێزان و کۆمەڵگە، کاردەکەن بۆ بەدیهێنان و دەستخستنی مافە بەدەست نەهاتووەکانی دیکەیان.

ئێستا قسە لەسەر ئاراستەی یەکەم دەکەین، کە پێی دەگوترێ بزاڤی رزگاری ژنان Women liberation movement، لەراستیدا ئەم ئاراستەیە لەناوخۆی سیستەمەکانی کۆمەڵگەدا کاردەکات، هاوکات هەوڵدەدات بۆ ئەنجامدانی چاکسازی و گۆرانکاری پێویست، لە ناویشیاندا دووپاتکردنەوە لەسەر مافی یەکسانی هەردوو رەگەزی نێرو مێ لەناو هەردوو کایەی سیاسی و فێربوون و بەشداری پێکردنی لە دەرفەتی کار، هەروەها داوا دەکات کۆتایی بهێنرێت، بەو جیاکاریانەی دەرهەق بە ژنان ئەنجام دەدرێ. بەبۆچوونی ئەم ئاراستەیە باشترین رێگە بۆ بەدەستهێنان و ئەنجامدانی چاکسازی پێویست بریتیە لە پلەبەندی کارکردن و ئارامگرتن و پێرۆکردنی سیاسەتی هەنگاو بەهەنگاو.

بێگومان مێژووی ئەم تێروانینە دەگەرێتەوە بۆ پەرتووکەکەی "ماری ۆڵسترۆنکۆفت" بەناوی "بەرگریکردن لە مافی ژن". ناوبراو پەرتووکەکەی لە ساڵی 1782 بلاوکردۆتەوە، هەروەها بە یەکەمین هەوڵ دادەنرێ کە تێیدا نووسەر رووی قسە لە رای گشتی دەکات، باس لە ستەم و پێشێلکردنی مافی ژنان دەکات، هاوکات داوای هەوڵێکی عەقلانی دەکات، بۆ گۆرینی تێروانینی کۆمەڵگا بەرامبەر ژن.

کە دەکرێ لەم نێوەندەدا پشت بەلایەنی فێربوون ببەسترێ، باشتریش وایە خەباتی بەردەوام هەبێ لە چوارچێوەی دامەزراوە شەرعی و یاسا ناوخۆییەکان و ئەنجامدانی چاکسازی تێیاندا. وەك زانراوە نووسەری کتێب "ماری ۆڵسترۆنکۆفت" هاوسەری "ویلیام کۆدۆین" فەیلەسووفی چاکسازی بووە. لەراستیدا پەرتووکەکەی "ماری" لە بنەرەتدا وەلامێك بوو، بۆ پەرتووکەکەی "ژان ژاك رۆسۆ" بەناوی "ئیمێل" کە لەبارەی پەروەدەوە نووسیویەتی.

لەو کتێبەدا بۆچوونی وایە، هەریەك لە پەروەردەی ئەخلاقی، دەروونی، عەقڵی و جەستەیی تایبەتمەندن بە رەگەزی نێر، لەو کاتەی باوەری وایە پەروەردەی رەگەزی مێ رەنگدانەوەی رەگەزی نێرە، ئامانج تێیدا بریتیە لە چێژ، خزمەتکردن و حەوانەوەی پیاوان. هەر بۆیە لەم سۆنگەیەوە "رۆسۆ" دووپات لەسەر ئەوە دەکاتەوە، بالا دەستی پیاوو ملکەچی و گوێرایەڵی ژن بۆ خواست و مەرامی پیاو، لە بنەرەتدا بریتیە لە سیستمێکی پێویست و سروشتی، نەك دەرەنجام و دەرهاوێشتەی پەروەردەی وەرگیراو "المکتسب". (4)

لێرەدا بیرکردنەوەی فیمینیستەکان لەگەڵ ئەو ژێرخانە نێگەتیڤەی هەردوو ئایینی یەهودی و مەسیحی، کە بۆ ژن وێنایان کردووە بەریەك دەکەون، بەو پێیەی بە بروای ئەو دوو ئایینە "ژن سەرچاوەی هەڵەی مرۆڤە". بروانە "ئافلاتوون" بەشێوەیەك پۆلینی ژنی کردووە کە لە خوار کۆیلە، شەرانگێز، شێت و نەخۆشەکان دایناوە.

کەسێکی وەك "دیکارت" لە میانی فەلسەفی دوانەییدا کە پشت بە عەقڵ و مادە دەبەستێ، باوەری

وایە عەقڵ پێدراوێکی تایبەتمەندە بە پیاو، لەو کاتەی مادە پەیوەستە بە ژن. لەلای خۆیەوە "کانت" بۆچوونی وایە، ژن لە پێکهاتە گشتییەکەی خۆیدا بەتایبەت لە توانا عەقڵییەکاندا تەواو لاوازە، کەسێکی وەك گەورە فەیلەسووفی شۆڕشی فەرەنسا "ژان ژاك رۆسۆ" دەڵێ :"ئافرەت تەنها لە پێناو سێکس و نەوە خستنەوە دروست کراوە"، لە کۆتاییشدا "فرۆید" پێشەنگی قوتابخانەی شیکاری دەروونی، وایدەبینێ کە کۆی گشتی کێشەکانی ژن پەیوەستە بە گرێکوێرەی خۆ بەکەمزانین بەرامبەر بە ئەندامی نێرینە". (5)

شاراوەنیە فیمینیزمی لیبراڵ، بەدەوری چوارچێوەی گشتی داخوازییەکانی بزاڤی رزگاری ژنان دەخولێتەوە، فیمینیزمی لیبراڵ بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی ژنان، چوارچێوەو بەها مرۆییەکان نابەزێنێ، بەتایبەت کە ئەم شێوە فیمینیزمە باوەڕی بە بەها مرۆییە جێگیرەکان هەیە، سەبارەت بە ژن و بەشداریکردنی لە کایەکانی ژیان کە، لە راستیدا ئەم بەهایانە لەناو تەواوی رۆشنبیری و ئاینەکان دووپاتی لەسەر کراوەتەوە، باوەڕی بەوەیە خێزان کە لە بنەڕەتدا لە دایك و باوك پێکدێ، لانەیەکە بۆ بەردەوامیدان بەمانەوەی مرۆڤ بەشێوەیەکی تەندروست.

ئێستا ئەوەی لە فیمینیزمی لیبراڵ وەردەگیرێ، بریتیە لە ناونانی خۆی بە فیمینیزم کە لە بنەڕەتیشدا ئەم بزاڤە بریتیە لە بزاڤی رزگاری ژن، هۆکاری ئەوەی ناوی لەخۆی ناوە فیمینیزم، بۆ ئەوەیە لەگەڵ شەپۆلی فیمینیزمی رادیکاڵ هەڵبکات، لە کاتێکدا بەبۆچوونی ئێمە باشتروایە، فیمنیزمی لیبراڵ هەر بەناوە کلاسیکیەکەی خۆی بمێنێتەوە.

بێگومان هەندێك جار ناو رۆڵێکی گەورە دەگێڕێ، لە بە بازاڕکردنی بنەماگەلێکی دیاریکراو، بۆ وێنە کاتێك لە پەنجاکان، شەستەکان و حەفتاکانی سەدەی رابردوو بیری سۆسیالیستی گەیشتە لووتکە، زۆرێك لە پارت و کۆمەڵەو رۆشنبیران پاشکۆی سۆسیالیزمان بۆ خۆیان هەڵبژارد، بگرە ئەم دۆخە بەشێوەیك تەنی، کەسێکی وەك بیرمەندی ئیسلامی "مستەفا سوباعی" کەوتە ژێر هەژموونی بیری سۆسیالیستی و یەکێك لە پەرتووکەکانی ناونا " سۆسیالیستی ئیسلام".

ئاراستەی فیمینیزمی رادیکاڵ

بەبۆچوونی هەندێك لە توێژەرانی بزاڤەکانی ژنان لە رۆژئاوا، بەتەواوی قوتابخانە جیاوازەکان بەشێوەیەکی گشتی و فیمینیزمی رادیکاڵ بەتایبەتر پچڕانێکی مەعریفی "ئیپستمۆلۆژی" لەسەر ئاستی تیۆری و جۆری، لەگەڵ بزاڤەکانی رزگاری ژنان Women liberation movement پێکدەهێنێ، بەشێوەیەك هەرگیز یەکانگیر نابێتەوە لەگەڵ ئەو نەزعە سروشتیەی، کە داوای هەلی یەکسانی لە نێوان هەردوو رەگەزدا دەکات، و دەخوازێ یەکسانی یاسایی لە نێوانیاندا بەرقەراربێت، و زوڵم و ستەم لەسەر ژن هەڵبگیردرێ.

هاوکات لەگەڵ ئەوەی رۆژئاوا باوەڕی بە ناوەندێتی بەهای مادی رەها هەیەو بەردەوام لەسەر ئەو هێڵە هەنگاو دەنێ، و لەسەر حیسابی بەها مرۆیی و مەعنەویەکانیش لەسەر فەلسەفەو تیۆرو تێڕوانینە میکانیکیە مادیەکان خۆی بونیاد دەنێت.

هاوشانی ئەم ئاڕاستەیە فیمینیزمی رادیکاڵ، بەهەموو ئەو باکگراوندو بیرۆکەو تێڕوانینە نامۆو توندڕۆییانەی هەیەتی، بووەتە دەرهاوێشتەیەکی شەرعی تەواوی ئەو فەلسەفەو بیرۆکانەی جیهانی رۆژئاوا کە تاسەر ئێسقان دژایەتی نەزعەی هیومانیزم یاخود مرۆڤ بوون دەکات. هەموو پێداگری و جەختکردنەوەیەکی فیمینیزمی رادیکاڵ، لەو تیۆرەدا چڕبۆتەوە کە باوەڕی بە سیستمی ژن سالاری (ماتریارکی)یەوە هەیە، بۆ ئەوەی شوێنی سیستمی پیاو سالاری (پارتریارکی) کە ناسراوە بەسیستمی هێز بگرێتەوە.

هەروەها فیمینیزمی رادیکاڵ باوەڕی وایە سیستمی پارتریارکی دیاردەیەکەو گۆڕانی مێژوویی بەسەردا هاتووە. هاوکات لەمیانی چەمکی جێندەرو دووبارە بونیادنانەوەی کۆمەڵگە بەشێوەیەکی ریشەیی و دەستاو دەستپێکردنی رۆڵ و پێگەی پیاو و ژن کە تائێستا پیاو رۆڵی سەرکردایەتی بینیوە، فیمینیزمی رادیکاڵ هەوڵ دەدات کۆتایی بەدەسەڵاتی پیاو سالاری بێنێ. ئەوەی جێی سەرنجە، فیمینیزمی رادیکاڵ تەواو باوەڕی وایە، سیستمی باوك سالاری سەرچاوەی کێشەو گرفتەکەیە، هەرچی فیمینیزمی لیبراڵە وایدەبینێ کێشەکە بریتیە لە یاسا، هاوکات لە دیدی خۆشییەوە فیمینیزمی مارکسی پێی وایە کێشەکە بریتیە لە ململانێی چینایەتی.

بەشی سێیەم

فیمینیزم و کەلەپووری مارکسی

لەراستیدا کەلەپووری فەلسەفەی مارکسی یەکەمین سەرچاوەی فیمینیزمی رادیکاڵە، چونکە خودی ئەم فەلسەفەیە جەخت لەسەر سروشتی ململانێی نێوان هەردوو رەگەزی نێرو مێ دەکاتەوە.. لە تێروانینی هەریەکە لە "سان سیمۆن" و "فۆریە" کە دوو فەیلەسوفی فەرەنسین، مارکسیەت بریتیە لە –شار- هەروەها "لینین" دووپاتی دەکاتەوە "فەلسەفەی مارکسی میراتگری شەرعی ئەوپەڕی داهێنانی فەلسەفەی مرۆڤایەتیە لە سەدەی نۆزدەهەمدا کە بریتیە لە فەلسەفەی ئەڵمانی و ئابووری سیاسی ئینگلیزی و سۆسیالیستی فەرەنسی".

یەکەمین کەسێك کە زاراوەی "رزگاری ژن"ی بەکارهێنا "فۆریە"ی فەرەنسی بوو، خاوەنی ئەو گوتە بەناوبانگەی کە مارکسیەت کردیە دروشمی سەرەکی خۆیی: "لەراستیدا پێوەری راستەقینە بۆ پێشخستنی هەر کۆمەڵگایەك، پەیوەستە بە ئاستی پێشکەوتنی ژنانی ئەو کۆمەڵگایە".

هەروەها پەرتووکی "کۆمەڵگای کۆن" کە هی "مۆرگان ئەنجلسی"ی مارکسیە، باس لە کۆمەڵگای ژن سالاری "مارترياريکی" دەکات، کاتێك لە ساڵی 1877 ئەم پەرتووکەی مۆرگان بڵاوبۆوە، مارکس دوای خوێندنەوەی 98 لاپەڕە تێبینی لەسەر نووسیوە، پاشان دوای مردنی مارکس "ئەنگلس" هەستا بە کۆکردنەوەی تێبینیەکانی مارکس، لەگەڵ چەند تێبینیەکی دیکەی خۆی لە دوتوێی پەرتووکێك بەناوی "ریشەی خێزان و موڵکداریێتی تایبەت و دەوڵەت لەژێر رۆشنایی توێژینەوەکانی مۆرگان" بڵاوکردەوە، چاپی یەکەمیشی لە زیورخی پایتەختی سویسرا لەساڵی 1884 دەرچوو. هەروەها پرۆفیسۆر "میشێل .ل" جەخت دەکاتەوە کە مارکس بەشێوەیەکی بژاردەیی زانیاری لە پەرتووکەکەی مۆرگان وەرگرتووە، بەمەبەستی خزمەتکردنی مەبەستەکانی خۆیی و بیرۆکەکانی پێشووی، زیاتر لەوەش بەم شێوەیە

نیشانیداوە کە خودی مۆرگان یەکێك بوو لەوانەی سەرسام بوو بە بۆچوونەکانی ئەنگلس. (6)
گرنگترین ئەو تێڕوانینانەی مارکس لە پەرتووکی "کۆمەڵگای کۆن" ی مۆرگان وەریگرتووە، بریتیە لە تیۆری کۆمەڵگای پیاو سالاری "مارتریاریکی" کە پوختەکەی بریتیە لەم چەند دریڕە: "لەسەرەتای دەستپێکی مێژووی مرۆڤایەتی هەر یەك لە رەگەزی نێرو مێ لەژێر سایەی پەیوەندییەکی ئازادی سێکسیدا بەیەکەوە دەژیان، هەروەها بەهۆی ئەوەی باوکەکان منداڵەکانی خۆیان نەناسیوە، بۆیە ناسین و بەخێوکردنی منداڵەکان لە ئەستۆی دایکان بوو، بەم پێیە کۆمەڵگا بووەتە کۆمەڵگایەکی ژن سالاری تەواو و لەژێر سایەی جینۆکراسی – دەسەڵاتی ژن –ژیاوە".
پاشان دوای ئەوەی پیاوان کشتوکاڵ و بەخێوکردنی ئاژەڵیان دۆزییەوە، کودەتایان بەسەر ژندا کردووەو توانیان دەسەڵاتی پیاو سالاری پارتریارکی دابمەزرێنن. جێگەی تێڕامانە توێژینەوە مەیدانیەکەی مۆرگان ماوەی 20 ساڵی خایاند، باسەکانی تەنها لەکۆمەڵگەی "ئێرکوا" کۆمەڵگای سەرەتایی هیندە سوورەکان کورتکردەوە، کە بۆچوونی وایە لە کۆمەڵگاکانی سەرەتایی ژن سالاری پێڕۆکراوە. لەکاتێکدا کەس گومانی لەوە نیە، کە سەدان بگرە هەزاران کۆمەڵگای دیکە بوونیان هەبووەو مۆرگان دەستی بۆ نەبردووەو تێیدا کۆمەڵگاگەلێك بوونە پیاو سالاری پێڕۆکراوە. ئەگەر باوەڕمان بەو کۆتێشینانەی مارکس کرد کە دەیانداتە پاڵ مۆرگان.
لەراستیدا پێشتر زۆرینەی بزاڤەکانی فیمینیزمی رادیکاڵ خۆیان بە بەشێك لەچەپ داناوە، بەڵام ئەم دۆخە درێژەی نەکێشا، بگرە بەپێچەوانەوە هەر زۆر ئاسان چەپیان تۆمەتبارکرد، بەوەی پێڕۆی سیستمی پیاو سالاری دەکات، لە کاتێکدا خودی لۆژیك و ململانێی فیمنیزمی رادیکاڵ سەرچاوەی لە ململانێی چینایەتی مارکس وەرگرتووە، بگرە زیاتریش لەو تێڕوانینە، بەبۆچوونی مارکس یەکەمین ململانێی چینایەتی لە مێژوودا لە ناو خێزان، لە نێوان پیاو و ژن سەریهەڵداوە، بەجۆرێك پیاو گوزارشتی لە چینی بۆرژوا کردووە، ژنیش پرۆلیتاریا!
سەرەڕای ئەم هەڵوێستە هێشتا رەخنەیەکی زۆر لە فیمینیزمی رادیکاڵی مارکسی دەگیردرێ، بەهۆی گەورەکردنی ململانێی چینایەتی لەسەر حیسابی ململانێی نێوان پیاو و ژن، بەڵام لەسەرێکیدیکەوە هەندێك فیمینیستی دیکەی هاوشێوەی "رۆزا لۆکسمبۆرگ" و"ئەلیکساندەر کۆلۆنتای" کار دەکەن لە پێناو گونجانی نێوان رادیکاڵی و مارکسی، لە میانی دۆزینەوەی پەیوەندی نێوان پارتریارکی و ململانێی چینایەتی.

باوکانی مارکسی ئەوانەی دەستیان
بە ململانێی نێوان هەردوو رەگەزەکە چۆن بوون؟!

راستە باوکانی کۆنی مارکسیزم خاوەنی تیۆری ململانێی چینایەتی بوون و ژیانی خێزانیشیان بەهەمان پێوەر پێوانە کرد، دواتریش فیمینیزمی رادیکاڵ ململانێی نێوان هەردوو رەگەزی نێرو مێی لەناو هەمان ناوچەدا گەرمتر کرد، بەڵام جێگەی تێڕامانە باوانی کۆنی مارکسیزم لە ژیانی تایبەتی خۆیاندا، لە ناو خێزانەکانیاندا نموونەی رێزو پیرۆزی بوونە، بەشێوەیەك خودی "مارکس" تائەوپەڕ "جینی" هاوسەری خۆشویستووە، تا دەگاتە ئەوەی ئەم خۆشەویستیە "ئەنگلز"ی هێناوەتە گۆو مردنی جینی بە مردنی (مۆر) کە نازناوی مارکس بووە بچوێنێ وبڵێ :"بەڕاستی بە مردنی جینی، مۆریش کۆچی کرد ".

هەروەها کاتێك لە ساڵی 1885 "ئێدگار"ی کوڕی مارکس دەمرێ، مارکس لە نامەیەکدا کە بۆ "ئەنگلز"ی نووسیوە دەڵێ :"لەراستیدا ماڵەکەمان دوای مردنی کوڕە خۆشەویستەکەم، کە هێمای زیندوێتی و رۆحی خانەوادەکەمان بوو، ئێستا بووەتە کەلاوەو جەستەیەکی بێ گیان.. ئێستا بە مردنی کوڕەکەم راستەقینەی موسیبەت دەناسم.. ". (7)

هەروەها کاتێك "لیزا" ی هاوڕێی نزیك و هاوبەشی ژیانی "ئەنگڵس" دەمرێ، مارکس سەرەخۆشی لێناکات، بەو هۆیەوە ئەنگلز زۆر لە مارکس تورە دەبێ، کە هەرگیز لە ژیانی هاورێیەتیاندا تورەبوونی بەم شێوەیە لە نێوانیان روونەداوە، بگرە ئەنگڵز مارکس تۆمەتبار دەکات بەوەی کە کەسێکی بێ هەستە.

سەرنج بدە، کەسێکی وەك "لینین" کە تاسەر تێکۆشا لە پێناو بنبڕکردنی دیاردەی خێزان، کەچی گەورە بیرمەندی شیوعی "ریازانۆڤ" دەڵێ :"لینین هاوسەرەکەی دەپەرست". (8)

بڕوانە ئەندازیاری دژایەتیکردنی خێزان بەو پێیەی یەکەیەکی مرۆیی و قەوارەیەکی مێژووییە، هاوکات بە توندی رەخنەی لە حکومەت گرتووە، بەهۆی ئەوەی دەستەوسان وەستاوە لە دژایەتیکردنی خێزان و هەڵوەشاندنەوەی، کەچی دەڵێ :

"لە جیاتی ئەوەی رژێم بایەخ بدات بە پێشخستنی سیاسەتی سۆسیالستی لە نێوان خەڵکدا، هەڵدەستێت بە گەڕاندنەوەی ڕێز وئیعتیبار بۆ خێزان، کە لەبنەڕەتدا بەخراپی بونیادنراوە، پێویست ناکات رێگە لە هەڵوەشانەوەی بگرین". هەروەها دەڵێ :" لەراستیدا شۆڕشی هەوڵێکی ئازایانەیە بە مەبەستی لەناوبردنی خێزان کە دامەزراوەیەکی کۆن و داڕزاو پێکدێنێ، کە تێیدا ژن ناچار دەکات لەناو ماڵ کاری قورس ئەنجام بدات و رزگار بکرێ لە کۆت و بەندە ئەزەلییەکانی ناو ماڵ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا

هەوڵەكانی سەركەوتوو نەبوون بۆ سڕینەوەی خێزان، بەهۆی پاشەكشەكردنی خەڵك لە چێشتخانە گشتییەكان و گەڕانەوەیان بۆ ماڵ و سەر خوانی خێزانەكانیان، هەروەها بەكارهێنانی شوشتنگەو گەرماوە گشتییەكان بەهۆی دزینی جل و بەرگەكانیان، سەیربكە ئەم پیاوە چۆن دوژمنێكی سەرسەختی خێزان بووە، بەڵام ئەوەی تێبینی دەكرێ بەڕادەیەك هاوسەرو كوڕەكەی زۆر خۆشویستووە كە باوەڕ ناكرێ، دەبینی كاتێك كوڕەكەی "لیڤۆڤیچ سیدۆڤ" لە ساڵی 1958 لە دۆخێكی نادیاردا دەكوژرێ، لەگەڵ هاوسەرەكەی وەكو پرسە بۆ ماوەی چەند رۆژێك دەرگای ماڵەكەیان دادەخەن، ئا لەو كاتەدا قسەیەكی كاریگەر دەكات و دەڵێ :" بەڕاستی لیۆنی كوڕم بەشێكی ئێمە بوو، بگرە بەشێكی هەرە گەنج و سەوز بوو، ئێستا بەمردنی ئەو، هەموو شتە سەوزو گەنجەكان كۆتاییان پێهات". (9)

دروستکراو شۆڕش بەسەر دروستکەرەکەی دەکات

جێگەی سەرنجە فیمینیزمی رادیکاڵ، تەنها بەخۆ پڕکردن لە تیۆرەکانی مارکسی تێرنەبوو، بەڵکو زۆر پەرگیرتر بوو، تا ئەو ئاستەی مارکسیزم بە تیۆری "نێر سالاری" تۆمەتبار دەکات، لە کاتێکدا خودی ئەو جۆرو شێوە چەمك و زاراوانەی لە مارکس و قوتابخانە فەلسەفییەکەی وەرگرتبوو.
فیمینیزمی رادیکاڵ توانی چەمك و زاراوەی تازە بەرهەم بێنێ، لەوانە زاراوەی "جێندەر" کە زۆر مەترسیدارەو خوازیارە گۆڕانی جۆری لە هەردوو رەگەزدا ئەنجام بدات، بۆ ئەوەی لە ناوەڕۆکدا مێ ببێتە نێرو بە پێچەوانەشەوە، هەرچەندیشە هەردوو رەگەز لە بنەڕەتدا لە هەردوو رووی فسیۆلۆژی و سایکۆلۆژیشەوە تەواو جیاوازن لە یەکتری.
لەلای خۆیەوە "نیما ناگیبی" ی کچە توێژەر دوویات لەسەر ئەوە دەکاتەوە، لووتکەو ترۆپکی شەپۆلی دووەمی فیمینیزم بەشێوەیەکی گشتی دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی بڵاوبوونەوەی پەرتووکەکەی "کێت میلێیت" kate millett لەبارەی سیاسەتی رەگەزی Sexual politics کە کاری خۆی کرد بەسەر زۆرێك لە بیرۆکە تیۆرییەکان کە کاریگەریان بەسەر شەپۆلی دووەمەوە هەبوو، هاوکات بووە سەرچاوەی بەشێکی دیکەی فیمینیستەکان بۆ بەرەنگاربوونەوەو بەگژداچوونەوەی پەرتووکەکەی "سیمۆن دی بۆڤوار" بەناوی "رەگەزی دووەم" و لە ساڵی 1949 بلاوبوویەوە، کە خودی ئەم پەرتووکە بەدامەزرێنەری زاراوەی "جێندەر" دادەنرێ و پەرگیرترین زاراوەیەکیشە لە بۆتەی فیمینیزمەوە دەرچووبێ.

بەشی چوارەم

وێنای ئافرەتی رۆژهەڵاتی لە دیدگای رۆژئاوا بەگشتی و فیمینیزم بەتایبەتی

لەراستیدا جگە لە ژنانی کورد، زۆرێك لە چالاکوانی ژنان لەبارەی وێنای نێگەتیڤی ژنان لە دەرەوەی جیهانی رۆژئاوایان نووسیوەو رەخنەی ئازایانەو بابەتیشیان گرتووە، سەرەڕای بڵاوبوونەوەی ئەم جۆرە گوتارو پەرتوکانە کە بە تێڕوانینێکی کۆلۆنیاڵی تایبەت بە ژنانی رۆژئاوا نووسراون، بەڵام هەرگیز گوێمان لە فیمنیزمی کوردی نەبووە، هیچ لەبارەی ئەو پڕۆژانەوە بڵێ، نەیتوانیوە هیچ رەخنەیەکی گشتیش لەبارەی تێڕوانینی فیمینیستانەوە بگرن، بەڵکو ئەوەی کردوویانە تەنها هاتوون، قسە لەسەر ژنی رۆژئاوایی دەکەن بەو پێیەی باشترین و ناوازەترین نموونەیەکە بۆ چاولێکردن.

لەکاتێکدا ئەوەی فیمینیزمی رۆژئاوا دەیڵێ و دووبارەی دەکاتەوە، بەتەنها گوزارشت لە راستەقینەی ژنی سپی پێست دەکات و هیچیتر، چونکە ژنی رەش پێست لە دۆڵێکی دیکەدا دەخوێنێ. بەڵام لە راستیدا "نیما ناگیبی" توانیویەتی لە میانی دەرخستنی وێنای نێگەتیڤ و ناشیرینکراوی ژنی موسڵمان لە چاوی رۆژئاوا بەگشتی و فیمینیزمەکەی بەتایبەتی کە لەسەر هەردوو بنەمای کۆلۆنیاڵی و تەبشیری دروست بووەو بەردەوامیش خۆی پێ باڵاترە لە ژنی رۆژهەڵاتی و ژنی موسڵمان، دەستنیشانی کرۆکی کێشەکە بکات.

لەمبارەیەوە دەنووسێ :"لەدیدی رۆژئاواو فیمینیزمی رۆژئاوا، ژنی موسڵمان وێنایەکی رەهای لە چەوسانەوەو دواکەوتوویی هەیە، بەشێوەیەك شوێن و پێگەی ژنی رۆژئاوای لە سەدەی نۆزدەهەمدا

گرتۆتەوە. لەراستیدا ئەم تێڕوانینەی فیمینیزمی رۆژئاوا هەمان پرۆژە کۆلۆنیالیەکەیەو تەنها پاوانخوازیەکەی بۆ پیاوان هێشتۆتەوە.

بێگومان بەهۆی قۆستنەوەی رەگەزی مێینەی خۆیان و تەوزیفکردنی رەگەزەکەیان، ژنانی رۆژئاوا دەتوانن بچنە شوێنەکانی تایبەت بە ژنان لە رۆژهەلات، پاشان ناسینی نەتەوەو پێکهاتەو نەژادە جیاوازەکانی رۆژهەلات. دواتریش لەژێر دروشمگەلێکی بۆیە کراوو رازاوەی تایبەت بەخۆیان، وەکو "ئەنتوانێت پێرتۆن" ناوی ناوە "نەنگییەکانی ژنانی سپی پێست" دێن، ژنانی موسڵمان بەئامادەگی نووری مەسیح فریو دەدەن، بۆئەوەی پێیان بڵێن لەژێر سیستمی ئیسلام رزگارتان دەکەین.

لەراستیدا تائێستا گوتاری "فیمینیزمی تەبشیری" کاریگەری بەسەر هەڵمەتەکانی ژنانی رۆژئاواوە هەیە، بەئامانجی "رزگارکردنی ژنان" لە وڵاتانی ئیسلامیداو ئازادکردنیان لە بەندیخانەی بالاپۆشی ئیسلامی.

شاراوە نیە نەزعەی فیمینیزمی رۆژئاوا کە بەردەوام کار دەکات، لە پێناو رزگارکردنی ژنانی موسڵمان لە بیروباوەڕی ئایینی خۆیان، یاخود وێنایەکی ئیسلامیان پیشاندەدا، گوایە ئیسلام ناتوانێ لەگەڵ رەوتی ژن هەڵبکات، چەندین جار ئەم جۆرە هەڵمەتە توندانەی فیمینیزمی رۆژئاوا، وایکردووە نەتوانرێ لە رێگەی ئاڵوگۆڕی رۆشنبیرییەکان هاوپەیمانێتی نێوان ژنانی جیهان دروست بێ. بێگومان گرفت و ئاستەنگی سەرەکی نموونەیەکی لەم شێوەیە، پەیوەندی بە نایەکسانی هەیکەلی پەیوەندییەکەوە هەیە، کە کۆڵەگەکەی بریتیە لەو گریمانەی باوەڕی بە فزولییەتی کۆمەڵێك لە ژنان هەیە کە زۆر پێشکەوتووترو رۆشنگەرترن لە کۆمەڵەیەکی دیکە. لەراستیدا قسەکردن لەسەر نموونەیەکی لەم چەشنە، کە پێیوایە ستەم و چەوسانەوەی ژنان پرسێکی جیهانیەو بریتیە لە نموونەو تێڕوانینێك، دێ پۆلینی ژنان دەکات بەسەر نەتەوەو ئاینە جیاوازەکان.

لەراستیدا بەهەند وەرگرتن و پیاهەڵدانی نموونەیەکی لەم شێوەیە، کە پێیوایە ستەم و چەوسانەوەی ژنان پرسێکی جیهانیە، لەکاتێکدا خودی ئەم نموونەیە دێ ژنان بەسەر نەتەوەو ئاینەکان پۆلین دەکات. ئاشکرایە ئەم نموونەیە ریشەکەی بۆ مێژووی پەرتووکەکانی هەردوو سەدەی هەژدەهەم و نۆزدەهەم دەگەڕێتەوە، هاوکات لەسەردەمی ئێستاکەش بەردەوامی هەیەو گوزارشت لە دیدگاو گوتاری بەشێك لە فیمینیستەکان دەکات.

هەروەها ئەم نموونەیە کە تایبەتمەندە بە پەیوەندی پۆلین بەندی ژنان لە ماوەی شەپۆلی دووەمی فیمنیزمی ئەمەریکی و ئەوروپی، زیاتر گەشەی سەندوو بە لووتکە گەیشت.

یەکێك لە شێوە تایبەتەکانی گوتاری فیمینیزمی رۆژئاوا بریتیە لە دووپاتکردنەوە لەسەر هەڵوەشانەوەو لێکترازانی پەیوەندی خوشکایەتی لە نێوان ژنانی جیهان و دامەزراندنی پەیوەندی پلەبەندی و پۆلین بەندی وەکو ئەلتەرناتیڤ، کە تێیدا ژنانی رۆژئاوا لووتکەی هەرەمی پۆلین بەندییەکە داگیر دەکات، بەوپێیەی ژنانی رۆژئاوا تەرزێکی تایبەتن و نموونەیەکی دەگمەنن بۆ چاولێکردن و لاساییکردنەوەی لەلایەن نەتەوە، ئاین و رۆشنبیرییەکانی دیکە، بەتایبەت ژنانی موسڵمان . لەساڵی 1984 هەر یەك لە

"ڤالێری ئامۆس" و "پراتیبا پارما" گوتارێکی گرنگیان بڵاوکردەوە، تێیدا هەردوولا دووپاتیان کردەوە ئەو توێژینەوانەی کە ژنانی جیهانی سێیەم لەناوخۆیاندا تاوتوێی دەکەن و زیاتریش باسی خۆشگوزەرانی و بەختەوەری و دەستکەوتی ژنانی سپی پێستی ژنانی رۆژئاوا دەکەن، لەراستیدا توێژینەوەگەلێکن لە جەوهەردا گوزارشت لە ستەم و ئیمپریالیزم دەکەن. (10)

پێشتر هەریەك لە لەیلا ئەحمەد، ڤالێری ئامۆس، پراتیبا پارما، کۆماری چایاو ئاردینا، مارینا لازاریق، چاندرا تاڵبید مۆهانتی، گایاتری چاکراڤۆرتی سپیڤاك و چەندینیتر رەخنەیان ئاڕاستەی فیمینیزمی دامەزراوەیی کرد، بەوپێیەی بریتیە لە بانگەشەی دامەزراوەی نێودەوڵەتی فیمینیزم کە لەلایەن رژێم و سیستەمەکانی وڵاتانەوە دانپێنراوەو بە زمان و بەناوی خوشکانی جیهانیشەوە قسە دەکات.

کە لە راستیدا بریتیە لە دیوێکی دیکەی نێگەتیڤی رەگەزی مێ، کە پشت بە وجودی قەوارەی فیمینیزمی رۆژئاوا دەبەستێ، قەوارەیەك تائەوپەڕ لە خۆشگوزەرانی و چێژو دەستکەوتی جۆراو جۆرەوە مەست بووە. ئێستا ئەوەی ئەو قەڵەم بەدەستانە تێبینیان کردوو داخی بۆ دەکێشن، بریتیە لەوەی کە بەرێژەیەکی زۆر فیمنیزمی رۆژئاوا گرنگی بە دۆخی ژنانی وڵاتانی ئیسلامی دەدات.

لەلایەکی دیکەوە گوتارێکی گرنگ و کاریگەری "چاندرا مۆهانتی" هەیە، بەناوی "توێژینەوەکان لەبارەی فیمینیزم و وتارەکانی کۆڵۆنیالی" کە هەمان بابەتی سەرەوە گەنگەشە دەکات، بەبۆچوونی مۆهانتی گوتاری توێژینەوەی فیمینیزمی رۆژئاوا پیادەی داگیرکاری و پاوانخوازی و قۆستنەوەی ژنانی جیهانی سێیەم دەکات، لە میانی یەکخستنی قەوارەو دەستەی "ژنان" . لەو نموونانەی مۆهانتی پێشکەشی دەکات، بریتیە لە وێنای ژنانی موسڵمانی بالاپۆش، لەناو یەك دەستەی جێگیرداو، بەو پێیەی تەواو ستەم لێکراوە.

بەڕاستی مۆهانتی رەخنە لە پرۆژەی سیاسی بزووتنەوەی فیمینیزمی رۆژئاوا دەگرێ، کە خەریکی هەڵوەشانەوەی "تاك قەوارەیی ژن"ە وەکو قەوارەیەکی هاوچەشن و یەکگرتوو، لە بریشیدا دروستکردنی زاراوەگەلێکی تازەی نموونەی "ژنانی جیهانی سێیەم" هەروەها باس لەوە دەکات کە بزووتنەوەی فیمینیزمی رۆژئاوا، کاردەکات لە پێناو تاریکاندنی وێنای ژنان لە بەشێکی زەوی و هەروەها نیشاندانی لایەنێکی رۆشن لەسەر دۆخی ژنان لە بەشێکی دیکەی زەویدا، لە کاتێکدا کە ستەم و سەرکوتکردن بەشێوەیەك هەمەجۆرە باوەڕ ناکرێ، هاوکات پەیوەستیشە بە مێژوو، جوگرافیاو کلتوور.

شاراوەنیە پەرتووکەکەی "مارینا لازاریق" بەناوی "رەوانێژی بێدەنگی: ژنانی جەزائیر جێگەی پرسیارن" کە لە ساڵی 1994 بلاویکردەوە، رەخنەیەکی رادەبەدەر لە پۆلینکاری و داتاشینی زاراوەکانی "ژنانی موسڵمان، ژنانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست" دەگرێ، بە بۆچوونی لازاریق مەیلی پاڵنەری پۆلینکردن، کۆکردنەوەو ئامادەکردنی ژمارەیەکی زۆری ژنان لە تەواوی نەتەوە، ئاین و رۆشنبیریە جیاوازەکان، و دانیان لەناو یەك تاکە سەبەتە، تا ئەوپەڕ مانای خۆبەزلزانی و لووتبەرزی تێدایە، بۆیە لەسەر گوتاری فیمینیزمی رۆژئاوا پێویستە رووبەڕووی هەر جۆرە پۆلینکارییەکی لەم چەشنە ببێتەوە.

لەلایەکی دیکەوە "لەیلا ئەحمەد" لەمیانی بڵاوبوونەوەی گوتارێکی، لە ساڵی 1982 بەناوی "ناوەندێتی

ڕۆژئـاواو تێڕوانینـی قەدەغەکـراو" بـە تونـدی ڕەخنـە لـە توێژینەوەکانـی فیمینیزمـی ڕۆژئـاوا دەگـرێ، سـەبارەت بـەو تێڕوانینـەی کـە بۆ ژنانی موسـڵمان هەیەتی، دوویات لەسـەر ئـەوە دەکاتـەوە ژنانـی ڕۆژئـاوا بەگشـتی و ژنـی ئەمەریکـی بەتایبەتـی، بەتەنهـا ڕەوایەتـی بەخـۆی داوە قسـە لەسـەر ژنانـی موسـڵمان و سـتەم و چەوسـاوەکانی سـەری بـکات و بیانناسـێت.

بەشـێوەیەك لەنـاو توێژینەوەکانیـان بـاس لـە ژیانـی سـتەم، چەوسـانەوەو زیندانـی ژنانـی موسـڵمان دەکـەن، بێئـەوەی لەسـەرێکی دیکـەوە کار بـکات و تواناکانـی بخاتەگـەڕ لـە پێنـاو لێکتێگەیشـتنی تـەواوی ڕۆشـنبیری، کلتـوور و داب و نەریتەکانـی جیهانـی ئیسـلامی.

"لەیـلا" ڕوونـی دەکاتـەوە زمانـی فیمینیـزم کـە بەرگـری پیاوانـی بەریتانیـای لـە ئینگلتـەرا خرۆشـاند، هەمـان ئـەو زمانـە بەکارهاتووەیـە بـە ئامانجـی خزمەتکردنـی پـرۆژەی داگیـرکاری کۆڵۆنیالـی. لەراسـتیدا لـۆرد "کرامـەر" کـە دامەزرێنـەرو سـەرۆکی "پەیوەنـدی پیـاوان" بـوو لـە بەرامبـەر دژایەتیکردنـی مافـی ژنـان، لـە بەشـداریکردن و دەنگـدان لـە هەڵبژاردنـەکان، هـاوکات یەکێکیـش بـوو لـەو کەسـە سەرسـەختانەی بەئاشـکرا پشـتگیری لـە ڕزگارکردنـی ژنانـی باڵاپۆشـی میسـری دەکـرد.

لەیلا بۆچوونی وایە ماناو واتا هەمەجۆرەکانی "باڵاپۆشـی" گوتـاری فیمینیزمـی ڕۆژئـاوای دروسـتکردووە، بەتایبـەت پێناسـەکردنی "باڵاپۆشـی" بـەو پێیـەی سـیمبولی بەرگرییـە لـە سـەروەری بـاوەڕو مانـەوە لـە بەرامبـەر هەژموونـی ئیمپریالیـزم، لـە بەرامبـەردا ڕۆژئـاوا هەمـان تێڕوانینـی هەیـەو پێـی وایـە، باڵاپۆشـی سـیمبولی بـە کەمزانیـن و ژێرپێخسـتنی ژنـە لـە ئیسـلام.

بەشی پێنجەم

زڕاندنی ناوی کورد لە پەنا فێنیزمدا

بڕوانە بەهۆی نەبوونی گیانی ڕەخنەو هەستی نەتەوایەتی و ئایینی، فیمینیزمی کوردی بووەتە کۆپییەکی دووبارەی فیمینیزمی ڕۆژئاواو بەردەوام بەرهەمەکانی دووبارە دەکاتەوەو تێڕوانینەکانی بڵاودەکاتەوە، پەلاماروهێرشەکانیشی بۆ سەر خود درێژەیان هەیەو بەشێوەیەکی ترسناك و کوێرانە نەتەوەو تێڕوانینەکانی کۆمەڵگای کوردی و پیاوی کورد ناوزڕاو دەکات، لەم نێوەندەدا بەشێوەیەکی کلۆڵ و کرچ و کاڵ بەدرێژایی شەوو ڕۆژ ژنی کورد ڕووبەڕووی گوتارێکی پفدراوی کۆڵۆنیالی دەبێتەوە. ئەم گوتارە وەکو ئەوەی حەقیقەتی ڕەها لەلای ئەو بێ، بۆیە دەخوازێ هەموو ئەوەی کۆمەڵگا لە پەیوەندی نێوان ژن و پیاو باوەڕی پێیەتی و پیادەی دەکات، بێسڵەمینەوە بەچاو تروکانێك لە ریشەوە هەمووی هەڵتەکێنێ.

بەبۆچوونی "چاندرا مۆهانتی" بەریگریکار لە مافی ژنانی هیندی، ئەم گوتارە جۆرێکی نوێیە لە "تەبشیری ئیمپریالیزم"، بەڵام لە بەرگی مێینەدا بۆ ئەوەی بێز لە هەموو کلتور و بیروباوڕو ئایینێکی خۆماڵی بکات و لێیان هەڵبگەڕێتەوە، لە کاتێکدا لەیادی چووە یاخود هەر حیسابی بۆ نەکردووە، کە ژن بەر لەوەی مێ بێ، مرۆڤەو دەکۆشێ لە پێناو مانەوەی هەموو مەیلە مرۆییەکان، وەکو چۆن ئارەزووی مادی هەیە، هاوکات ئارەزووی ڕۆحی و غەریزەی ئاینیشی هەیە.

بێگومان فیمینیزمی کوردی هەوڵدەدا بەم جۆرە گوتارە کۆڵۆنیالیە بەهەمان نەفەسی ڕۆژئاوا قسە لەسەر پرسەکانی تایبەت بە ژنان بکات لە کۆمەڵگەی کوردیدا، کە ئەگەری ئەوەی لێدەکرێ قبوڵی ئەم گوتارە پفدراوە بکات.

بۆیە بەبۆچوونی ئێمە فیمنیزمی کوردی لە ڕێگەی پێشکەشکردن و گواستنەوەی کەسایەتی ئەم جۆرە گوتارانە کە ڕاستەوخۆ بەر پێکهاتەی تایبەتی ئەم ناوچەیە دەکەوێ، زیانێکی زۆری بە پرسی ژنان گەیاندووە، لە کاتێکدا لەم قۆناغەدا ژنی کورد ئەوپەڕی پێویستی بەهەر جۆرە بەرگریلێکردنێکی عەقڵانی لەسەرخۆ هەیە، لە گرنگترین ئەو پرسانەیشی فیمینیزمی کوردی قسەی لەسەر دەکات،

بریتیە لەم چەند پرسەی خوارەوە:

کوشتنی ژن بەناوی شەرەف لە کۆمەڵگەی کوردیدا

لەراستیدا دیاردەی کوشتنی ژنان بەناوی شەرەف، بەرێژەیەك لە هەموو کۆمەڵگا ئیسلامییەکان و هەندێکجار لە کۆمەڵگا نائیسلامییەکانیش بوونی هەیەو کەسیش نکوڵی لەم راستیە ناکات، زیاتر لەچەند سەرچاوەیەك ئاماژە بەوە دەکەن، بگرە ئەم دیاردەیە لە کۆمارە ئیسلامییەکانی یەکێتی سۆڤییەتی جارانیش پیادە دەکرا، بەتایبەت هەر کات کچان و ژنان، کارتێکراو دەبن بە چەمکی فیمینیزمی مارکسی، دەست دەکەن بەخۆ رزگارکردن لە هەموو جۆرە کۆت و بەندێکی کۆمەڵایەتی و ئایینی، وەکاتێك پێچەوانەی بیروباوەڕی نەتەوەکەیان دەردەکەوتن و وانیشانیان دەدا لایەنگیری داگیرکاری بیانین، کە خاك و شەرەفیانی داگیرکردووە، زۆربەی جاران ئاکامیان بە کوشتن کۆتایی دەهات.

شاراوەنیە ئەم دیاردەیە بەشێوەیەکی زیاتر لە ولاتانی دواکەوتوو بوونی هەیە، بەلام بگرە لە زۆرێك لەولاتانی پێشکەوتووی ئیسلامیش پیادە دەکرێ. ئەوەی سەیرە فیمینیزمی کوردی لە کوردستانی عێراق و ئێران بەشێوەیەکی زۆر زەق نیشانی دەدات "کوشتنی ژن بەناوی شەرەف" تەنها کێشەیەکی تایبەتە بە پیاوی کورد، بەشێوەیەك جگە لە پیاوی کورد لە کۆمەڵگاکانی رۆژهەلات پیاو ژن ناکوژێ. کچە نووسەر "بامێلا کۆنستاپڵ" وتارێکی سەبارەت بە "کوشتنی ژنان بەناوی شەرەف" نووسیوە، لەسەرەتای وتارەکەیدا باسی چیرۆکی ژنێکی پاکستانی بەناوی "پەروین" دەکات، کە بووەتە قوربانی ئەم جۆرە کوشتنە، کاتێك پیاوەکەی بە تۆمەتی خیانەتی هاوسەری تۆمەتباری دەکات، و پاشان سزای دەدات و رووخساری دەشێوێنێت زامداری دەکات.

دواتر پاش تەواو بوونی دادگا سکالای لەدژ بەرزدەکاتەوە. لە درێژەی وتارەکەیدا "کۆنستاپڵ" باس لەوە دەکات، ئەم چیرۆکە تەنها نموونەیەکە، هەزاران ژنی پاکستانی تر بەدەستی باوك و براو پیاوەکانیان ئەشکەنجەدراون، یاخود سووتێنراون بە پاساوی ئەوەی خانەوادەکانیان سەرشۆڕ دەکەن، کاتێك خیانەتی هاوسەری دەکەن، یاخود داوای جیابوونەوەی مێردەکانیان دەکەن، یان لەگەڵ خۆشەویستەکەی ڕای کردوە، یانیش رەتی هاوسەرگیریەك دەکەنەوە کە خێزان و خانەوادەکانیان بۆیان هەڵبژاردوون.

کەواتە لەوێش ئەو رووداوە کە بە ئەشکەنجەو سووتان کۆتایی پێدێ، پێی دەگوترێ "کوشتن بەناوی شەرەف". نووسەر باوەڕی وایە ئەم جۆرە تاوانانە بەهۆی غیرەی پیاوان لەسەرتاسەری جیهان بوونی هەیە، بەلام جیاوازییەکەی پەیوەستە بە شێوازی مامەڵەی حکومەتەکان لەگەڵ ئەم جۆرە تاوانانە.

بۆ نموونە لە زۆرێك لە ولاتانی ئیسلامی ئەم تاوانە روودەدات بێئەوەی هاوارو دەنگی ناڕەزایی لێبکەوێتەوە.

نووسەر لە وتارەکەیدا ئاماژەی بۆ ئەوە کردووە تەنها لە ساڵی 1998 – 1999 لە هەرێمی "پونجاب"

لە وڵاتی پاکستان 850 حاڵەتی کوشتن روویداوە، هەروەها لە هەمان بەرواردا 560 حاڵەی سووتان هەبووە. نووسەر روونیکردۆتەوە ئەو ژنانەی تۆمەتبارن بە خیانەتی هاوسەری یاخود ئەوانەی داوای جیابوونەوەیان کردووە لە ترسی ئەشکەنجەو رووبەڕووبوونەوە لە دەرەوە، پەنایان بردۆتە بەر شوێنە تایبەتەکان کە حکومەت وەك پەناگەی ژنان دایمەزراندوون، بەم شێوەیە ئەگەری دووبارە شووکردنەوەی ئەم ژنانە دەبێتە مەحاڵ.

لە کۆتاییدا وتارەکە هەندێك داتای تایبەتی لەو وڵاتانە تۆمەتبار کردووە، کە تێیدا پێشێلی مافەکانی ژنان کراوە بەناوی "کوشتن لە پێناو شەرەف" داتاکەش بەم شێوەیە بووە: بەنگلادیش 1996 – 1998 بە میوەی حامز تێزاب هێرش کرایە سەر 200 ژن، لە ساڵی 1997 لە وڵاتی میسر 52 تاوان ئەنجامدراوە هەندێکیان لەلایەن دایکانەوە بووە، لە ساڵی 1998 لە وڵاتی ئوردن 30 حاڵەتی کوشتن بە ناوی شەرەف هەبووە، بۆیە دواتر داوایەکی زۆر بەرزبۆوە بە مەبەستی هەڵوەشاندنەوەی ئەو مادە یاساییەی بکوژەکەی تەبرئە دەکرد لە تاوانەکەی.

لە نێوان ساڵانی 1996 – 1998 لە لوبنان 36 حاڵەتی کوشتن هەبووە، زۆربەیشیان لە گوندەکان روویانداوە، هەروەها لە هەمان ساڵدا 300 حاڵەتی دیکەی کوشتن لە وڵاتی پاکستان هەبووە، لە کەرتی غەززە لە فەڵەستین لە ساڵی 1996 – 1998 نزیکەی 239 تاوانی کوشتنی ژنان بە پاساوی شەرەف هەبووە، بە گوێرەی ئامارەکانی رێکخراوەکانی ئافرەتان لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باشووری رۆژئاوای ئاسیا زیاتر لە 200 هەزار کوشتن هەبووە. (12)

کوشتن بە ناوی شەرەف تایبەتمەند نیە بە ژن

ئەوەی تائێستا فیمینیستەکان لێی بێئاگان، کوشتنی کوڕ و پیاوانە بەناوی شەرەف، لەلایەن بنەماڵەو خانەوادەکانیان. هەروەك چۆن ژنێك بە پاساوی پەیوەندی ناشەرعی لەگەڵ پیاوێکی بێگانەوە لەلایەن خانەوادەکەی دەکوژرێ، بەهەمان شێوە پیاوانیش بە پاساوی هەبوونی هەمان پەیوەندی ناشەرعی لەگەڵ ژنانی بێگانە لەسەردەستی خانەوادەی ژنەکەوە دەکوژرێ، بگرە زۆر جاران کاردانەوەی زۆر نابەجێ و ناشایستە دەرهەق بە پیاوان کراوە.

بۆ نموونە ئەنجامدانی دەستدرێژی سێکسی بەرامبەر بە پیاوان. سەرنجی دیمەنی ئەم گەوجیە بدە، کاتێك کۆمەڵێك پیاو لە خانەوادەی کچێك پەلاماری کوڕێك دەدەن، بەبیانووی ئەوەی دوو جار چووەتە خوازبێنی کچەکەیان! ئێستا بڕوانە دیمەنی دووەم کەخۆم بەباشی لەیادمە کاتێك یەکێك لە کوڕانی خانەوادەی کچێك، چۆن و بەچ شێوەیەك هێرش دەکاتە سەر کوڕێکی هەرزەکار کە تەمەنی تەنها چواردە بەهار بوو، و دواتر کوشتی، بە بیانووی ئەوەی تەنها نامەیەکی بۆ کچەکەیان نووسیوە. کەواتە بەم دەرەنجامە ڕووندەبێتەوە، کە کوشتن بەناوی شەرەف تەنها پەیوەست نیە بە ژن، بەڵکو پیاوانیش بوونەتە قوربانی.

لە ڕاپرسییەکدا کە لە نێوان هەر یەك لە ئاینی ئیسلام، مەسیحی، سیخ و هیندۆسەوە ئەنجامدراوە، لە نێوان هەر 10کەسێك یەکێك گوتوویەتی: کاتێك خێزانەکەم ڕووبەڕووی هەڕەشەی شەرەف دەبێتەوە، ئامادەم دەستدرێژکارەکە بکوژم، کەواتە ڕوون دەبێتەوە کوشتن بەناوی شەرەف، ڕیشەکەی هێندەی پەیوەندی بە ڕۆشنبیری کۆمەڵایەتی هەیە، ئەوەندە پەیوەندی بە ئایینەوە نییە. (13)

یەکێکی دیکە لە هۆکارەکانی تاوانی کوشتن بەناوی شەرەف، هاوڕەگەزبازیە **Homosexulity** دیارە بەهۆی ئەم مەیل و نەزعە ڕەگەزییانەشەوە زۆرێك دەکوژرێن.

ئێستا ئەوەی جێگەی سەرنج و تێڕامانە کاتێك دەبینین تاوانەکانی کوشتن بەناوی شەرەف تەنها لە وڵاتانی ئیسلامی ڕوونادات، بەڵکو لە وڵاتانی دیکەی وەکو بەرازیل هەمان دیاردە بوونی هەیە، بەتایبەت کاتێك کوڕێك ڕەگەزی خۆی بۆ ڕەگەزی مێ دەگۆڕێ، یاخود بە پێچەوانەوە کچێك ڕەگەزی خۆی بۆ ڕەگەزی نێر دەگۆڕێ، کەواتە تاوانی کوشتن بەناوی شەرەف ڕەگی لەناو کلتوری وڵاتانی ئەمەریکای لاتینیشەوە هەیە، بەڵام پێی دەگوترێ **Machismo** کە زاراوەیەکە واتای پایەبەرزی و

دەسەلآتی پیاو بەسەر ژن دەگەیەنێ. بگرە هاوڕەگەزبازی لە هەردوو رەگەزی نێرو مێ رووبەڕووی توندوتیژی دەبنەوە، تا کار دەگاتە کوشتنیان، یاخود ناچار دەبن خۆیان بکوژن.

کەسێکی وەك "ژولی مێرتۆس" دەڵێ :"تا ساڵی 1999 لە وڵاتی بەڕازیل کوشتنی ئافرەتان بە تاوان دانەدەنرا، بەڵکو کوشتنێك بوو بە ناوی پاراستنی شەرەف، بەشێوەیەك تەنها لە ماوەی یەك ساڵدا 800 ژن لەلایەن مێردەکانیانەوە کوژراون، هەروەها تا ساڵی 1980 کوشتنی ئەو ئافرەتانەی لەشفرۆشیان دەکرد یاسایی بوو. (14)

کەواتە بەم شێوەیە کوشتن بەناوی پاراستنی شەرەف داهێنراوێك نیە لەلایەن کوردەوە داهێنرابێ، وەکو ئەوەی فیمینیستانی کورد جیهانیان لێ پڕکردووە، بە مەبەستی تاوانبار کردنی پیاوی کورد.

بەشی شەشەم

ژن خاوەنی جەستەی خۆیەتی

بەزۆری فیمینیستانی کورد باس لە پێویستی و ئازادی ژن دەکەن، لە مامەڵکردنی بەجەستەی خۆی، ئەم بۆچوونە مانای وایە، ژن ئازادە هەرکات بیەوێ پەیوەندی لەگەڵ کەسێك ببەستێ، گرنگیش نیە پەیوەندییەکە لە چوارچێوەی پرۆسەی هاوسەرگیری بێ یاخود لە دەرەوەی ئەم پرۆسەیەبێ، یانیش ئەو هەر تەواو ئازادو سەربەستە لە هەڵبژاردنی شێوەی شووکردنەکەی کە ئایا شوو بە پیاو دەکات، یان بە ژنێکی هاوڕەگەزی خۆی، بۆیە بۆ کەس نیە دەست لەم خواستە کەسییەی وەربدات و رێگری لێبکات.

بڕوانە لەمبارەیەوە فیمینیستی کوردی بەبێ گەڕانەوە بۆ بەهاکانی کۆمەڵگەکەی کە جیاوازە لە بەهاکانی هەر کۆمەڵگەیەکی دیکەی رۆژئاوا، راستەوخۆ دێ دەست بە سوانەوەو بەکارهێنانەوەی هەمان زمانی ئاخاوتنی فیمینیستی رۆژئاوا دەکاتەوە، بۆ وێنە پێگەیەکی ئەلیکترۆنی فیمینیستانی کورد.

گرتەیەکی ڤیدیۆیی فیمینیستێکی رۆژئاوایی بڵاوکردۆتەوە، تێیدا ژنێك هەموو سنوورێکی بەهادار دەبەزێنێ و دەڵێ :"ئەوە جەستەی خۆمە نەك هی تۆ، چۆنم بوێ بەم جۆرە بەکاری دەهێنم، ئازادم پەیوەندی لەگەڵ هەر کەس دەبەستم کە خۆشم دەوێ، بەلامەوە گرنگ نیە ئەوەی شووی پێدەکەم پیاوە یان ژن، چونکە من ئازادم و خاوەنی جەستەی خۆمم". (16) ئەوەی جێگەی سەرنجە فیمینیستی کورد دەیەوێ لەمیانی ئەم گرتە ڤیدیۆیەدا، هانی ژنی کورد بدات تا بەهاکان ببەزێنێ و لە دەرەوەی هەر پرۆسەیەکی شەرعی و یاسایی هاوسەرگیری ئەنجام بدات.

لەراستیدا پێشنیازو خستنەرووی ئەم پرسە هەستیارانەی وەکو شەرەف و سەرکۆنەکردن و رەتکردنەوەی

چەمکی شەرەف لەناو کۆمەڵگەیەکدا، کە زۆرینەی تاکەکانی ئامادەن لە پێناویدا بێ چۆن و چوون بمرن، هەروا ئاسان نیە، چونکە پیاوی رۆژهەڵاتی بەگشتی و بەهەمەجۆری کلتووریەکانیەوە، هەرگیز بەم سانایيە کە فیمنیستی کورد، عەرەب، تورك، فارس و پاکستانی... سەیری دەکات دەست بەرداری ببێت.

بێگۆمان پیاوانێك هەن، خۆیان لەناو دەمامکێکی زۆر قێزەون شاردۆتەوە، کاتێك هانی فیمینیستان دەدەن و پشتگیری خۆیانیان بۆ دەردەبڕن لە سەرکۆنەکردنی ئەم سیستمەی ناوی دەنێن پیاو سالاری، شەو و رۆژیش خەریکی بەنەفرەتکردنی شەرەفن، ئەم جۆرە پیاوانە بەردەوام قسەیەکی دووبارە دەلێسنەوە، گوایە پیاوی کورد شەرەفی خۆی تەنهاو تەنها لە نێوان هەردوو قاچەکەی ژن دەبینێ!

بێگومان ئەم جۆرە قسانە بە زمان ئاسانە، بەڵام کاتێك پەیوەندییەکی ناشەرعی لە نێوان کچ و خوشك و خێزانەکانیان لەگەڵ پیاوێکی بێگانە دروست دەبێ، ئەم جۆرە پیاوە دەمامك بەسەرە هیچ جیاوازییەکی ئەوتۆی لەگەڵ پیاوێکی دەشتەکی نەخوێندەواری کۆلەوار، یاخود پیاوێکی کۆنەپارێزو ئاییندار نابێ، لە مامەڵکردنی لەگەڵ ئەم پەیوەندیە نا شەرعیەی دروست بووە.

سەیری دیمەنی هەڵوێستی ئەم پیاوە کوردە مارکسیە بکە لە وڵاتی بەریتانیا، کاتێك لەو وڵاتە بەناوی پاراستنی شەرەف کچەکەی خۆی دەکوژێت و تائێستاکەیش لە زیندانە.

بەم شێوەیە چارەسەر بۆ راگرتنی کوشتن بەناوی پاراستنی شەرەف چییە؟ لەراستیدا باشترین چارەسەر بەلای فیمینیستی کورد، وەکو ئەو کەسە وایە کە ناتوانێ ئامێری تەلەفزیۆنەکەی لە تێکچوونێك چاك بکاتەوە، لە داخان ئامێرەکەی دەداتە بەر شەق لێدان! لەبری ئەوەی بیر لە ئەنجامدانی توێژینەوەی کۆمەڵگەی کوردی بکاتەوە، فیمینیستی کوردی دێ، سەبەتەیەکی پڕاوپڕی لە تیۆرگەلێکی فیمینیستی رۆژئاوای بەکۆڵی خۆی داوە، بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان کە تائەوپەڕ دوورە لە رۆح و ژیاری کۆنتێکستی ئەم تیۆرانە.

چارەسەری فیمینیزم بۆ کێشەی کوشتن

بەناوی شەرەف چییە؟

بەبۆچوونی فیمینیستەکان دوو شێوە چارەسەری ماوە کورت و ماوە درێژ هەیە، بۆ چارەسەری ماوەکورت دەکرێ قوربانیەکە یاخود ئەو قوربانیەی کە چاوەڕوانی لێدەکرێ بپارێزرێ. هەرچی بۆ چارەسەری ماوەدرێژە بریتیە لە کوشتنی چەمك و زاراوەی کوشتن لە پێناو پاراستنی شەرەف لە کۆمەڵگەی کوردی و کارکردن بۆ گۆڕینی عەقڵیەتی خێزان و کۆمەڵگاکان، کە تاوانەکانی کوشتن بەناوی پاراستنی شەرەف تێیاندا ئەنجام دەدرێ.
لەم دۆخەشدا بەیەکجاری پیادەکردنی ئەم جۆرە تاوانە کۆتایی پێدێ. دەبێت فیمینیستی کوردی و هەموو جۆرە فیمینیستێکی دیکە ئەو راستیە بزانین سڕینەوەو لەناوبردنی زاراوەی شەرەف بەهێزی یاساو گرتن و سزای دیکە مەحاڵە.
وە لەبری ئەوەی بیر لە دروستکردنی نموونەی پیاوانێك بکەنەوە کە باوەڕیان بە شەرەف و غیرەت نەبێ، دەبێت بیر لە پەروەردەکردن و راستکردنەوەی ئەم جۆرە رەفتارە توندو تیژانەی وەکو کوشتن و شێواندن و سووتانی ژنان بکەنەوە، لەبەرامبەریشدا دەبێ ژنان بەشێوەیەکی هەستیار پابەندبن بەها گشتییەکانی کۆمەڵگا، کە پارێزگاری لە کەسایەتی و تەندروستی سنووری مەعقوڵی خۆی دەکات.
چونکە پرسی شەرەف هەر تەنها تایبەت نیە بە ژن، بەڵکو لادانی پیاویش لە رووی سێکسییەوە ئاکامی کوشتنی لێدەکەوێتەوە. راستە رێکخراوەکانی ژنان هەندێك سەرکەوتن لە رۆژئاوا تۆمار دەکەن، بەڵام گواستنەوەی ئەم سەرکەوتنانە بۆ رۆژهەڵات و دووبارەکردنەوەی هەمان ئەزموون بۆ کۆمەڵگەکانی ئەم ناوچەیە کارێکی گەمژانەیە.
لەراستیدا بەبۆچوونی ئێمە چەمکی شەرەف لای پیاوی رۆژهەڵاتی سەرچاوەکەی لەو باوەڕە قووڵە وەرگرتووە کە بە خودا هەیەتی، پێشتر هەروەك چۆن تەواوی فەلسەفەی ئیلحاد لەسەرووی هەمووشیانەوە مارکسی بەکۆی لق و پۆپەکانیەوە کە بانگەشەیان بۆی دەکرد، نەیتوانی باوەڕ لە دڵ و دەروونی مەسیحی و موسڵمانان دەربێنێ، بەو فشارە زۆرە و دەسەڵاتەیەوە! بەهەمان شێوە فیمینیزم هەرگیز ناتوانێ کۆمەڵگای رۆژهەڵاتی بەو دۆخە ببات و دەستبەرداری چەمکی شەرەفی بکات.

تاوانەکانی سۆزداری دیویێکی دیکەی تاوانەکانی شەرەف!

راستە لە رۆژئاوا تاوانێك نیە بەناوی تاوانی شەرەف، بەڵام تاوانی دیکە هەن کە لەگەڵ تاوانی شەرەف لە رۆژهەڵات دوو رووی دراویێکن و ناودەنرێ بە تاوانی سۆزداری **passion of crimes**، ئەم تاوانە لەکاتی لەناکاوو تورەیی پیاوان روودەدا، کاتێك دەبینێ هاوسەرەکەی یا کچەکەی یانیش هاورێکەی ناپاکی لەگەڵدا کردووە، شاراوە نیە ئەم جۆرە تاوانە لە رۆژئاوا بەتایبەت لە ئەمەریکای لاتین زۆر باو و پەرەسەندووە.

لە ئەمەریکای لاتیندا ئەم تاوانانە ئاماژەیەکن بۆ کوشتنی دەستگیران یاخود بۆ سووتاندنی بووك، ئەم تاوانانەش هاوتا دەکرێن بە تاوانەکانی شەرەف، وەکو چۆن تاوانەکانی شەرەف لەلایەن ئەندامانی خێزانێکەوە ئەنجام دەدرێ، بەهەمان شێوە تاوانەکانی سۆزداریش لەلایەن مێرد، یاخود ئەندامێکی خێزان، یانیش لەلایەن هاورێکەی **Boyfriend** وە ئەنجام دەدرێ، هەروەها زۆربەی جارانیش ئەنجامدانی ئەم جۆرە تاوانانە چاوپۆشی لێدەکرێ.

بڕوانە لە وڵاتی پیرۆ 70**%** ی کوشتنی ژنان لەلایەن مێردەکانیانەوە یاخود هاورێکانیانەوە بووە، زۆربەی هۆکارەکانیش پەیوەست بوونە بە غیرەو گومانی خراپی پیاوان، یانیش نەبوونی متمانەو دڵسۆزی. (15) لە وڵاتی بەریتانیا پیاوێك کە لە دوورەوە عاشقی "کاتی پیپەر" بوو، کە ناوبراو یەکێك بوو لە ژنە بەناوبانگەکانی ناو راگەیاندنی وڵاتی بەریتانیاو هاوکات نمایشکارێکی دەگمەنیش بوو، لە چوارچێوەی تاوانی سۆزدارییەوە پەلاماری داو بە مادەی ئەسید رووخساری سووتاندوو جوانییەکەی شێواند.

لەسەرێکی دیکەوە داتاکان دووپات لەسەر ئەوە دەکەنەوە، کە جیاوازییەکی زۆر هەیە لەرێژەی کوشتنی ژنان لە رۆژئاواو ئەوەیشی لە وڵاتانی ئیسلامی و رۆژهەڵات بەگشتی روودەدات، لەمبارەیەوە "دافی پارکەر" لە وتارێکدا نووسیویەتی: سندووقی دانیشتووانی سەر بەنەتەوە یەکگرتووەکان ئاماژەی بەوەداوە، کە لەسەرتاسەری جیهان 5000 ژن و کچ لەسەر دەستی ئەندامانی خێزانەکانیانەوە کوژراون، کەواتە کوشتنی ئەم ژمارە زۆرە لەسەرتاسەری بەتەنها لەسەردەستی موسڵمانان روونەداوە، بەڵکو ئەم داتایە رێژەی کوشتنی ژنانی لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکاش تۆمارکردووە، هەروەها راپۆرتەکە روونی کردووەتەوە زۆربەی کوشتنەکان بەناوی تاوانی شەرەفەوە ئەنجام دراون، بەڵام چۆنییەتیەکەی روون نەکردووتەوە.

ئێستا با تاوتوێی ئەم بابەتە بکەین، ئەگەر وادابنێین 5000 ژن و کچ لەسەردەستی خێزانە

موسڵمانەکانەوە کوژراون، کە هەرگیز راست نییە، بەڵکو بەگوێرەی راپۆرتی کۆڕبەندی "پیو" سەبارەت بە ئایین و ژیانی گشتی **The pew forum on religion and puplic life** ژمارەی موسڵمانان لە جیهان بریتیە لە ملیارێك و **57** ملیۆن، کە دەکاتە رێژەی **25%**ی دانیشتووانی گۆی زەوی، بەم شێوەیە ساڵانە لە هەر ملیۆنێك ژنی موسڵمان٣،٢ ژن لەسەردەستی خێزانەکانیان دەکوژرێن، بەگوێرەی راپۆرتی **FBI** رێژەی کوشتن لەناو خێزانەکان بەشێوەیەکی زۆر پەرەیسەندووە، بەجۆرێك تەنها لەماوەی ساڵی **2008** ژمارەکەی گەیشتووەتە ١٤١٨٠ کەس، لەکۆی ئەم ژمارەیشدا ژمارەی ژنە کوژراوەکان کە لەلایەن خێزانەکانیانەوە کوژراون ٩٣٠ ژن بووە، لە کاتێکدا لە ساڵی **2008** ژمارەی دانیشتووانی ولاّتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا ٣٠١ ملیۆن کەس بووە. بەو پێیە ساڵانە لە هەر ملیۆنێك ٣،١ لە ژنانی ئەمەریکا بەدەستی خێزانەکانیان دەکوژرێن. دەرەنجام روون دەبێتەوە جیاوازییەکە لە هەردوو رێژەی کوشتن لە ولاّتانی ئیسلامی و ولاّتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بریتیە لەوەی لە ولاّتانی ئیسلامی لە **10** ملیۆن کەس ژنێك دەکوژرێ، لەو کاتەی لە ولاّتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لە **3** ملیۆن کەس ژنێك دەکوژرێ.

بەشی حەوتەم

ڕۆڵی نەرێنی میدیای خۆرئاوایی لە کێشەی ئافرەتاندا

لەراستیدا وەك ئەوەی کە بزووتنەوەکانی ژنانی رۆژهەلاّت ئاماژەی پێدەکەن، میدیاو فیمینیزمی رۆژئاوا رۆڵێکی نەرێنی گەوەر دەگێرن، بە ئامانجی بەلاڕێدابردن و شێواندنی وێنای راستەقینەو هاندانی ژنان لەسەر بنەماو لۆژیکی ململانێ، لەبری هاندانیان بە ئامانجی دۆزینەوەی باشترین رێگا بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ کێشەکانیان.

لەراستیدا کوشتنی"فاتیمە ساهێندالْ" کچە کوردی باکوور، کاردانەوەی هاوچەشنی لێکەوتەوە، بێئەوەی راستەقینەی رووداوەکە دەربخەن، بەڵکو هەموولایەنەکان تەنها سەرکۆنەی کوشتنەکەیان کرد، بگرە هەندێکیان لەپاڵ کوشتنەکەدا هێرشیان بۆ سەر رکابەرەکانیان دەکرد، کە لەرووی ئایدۆلۆژیاوە لە یەکتری جیاواز بوون، هەر یەکە لە رۆژنامەگەری سوێدو میدیای ئەسکەندەنافیا بەگشتی، هاوکات لەگەڵ رووداوەکانی 11 ی سێپتمبەری 2001 دەستیان کرد بەهێرش کردنە سەر بەها ئیسلامییەکان، بەشێوەیەك داوایان کرد پەلە بکرێ لە پرۆسەی ئینیدماج و ئاوێتەکردنی کۆمەڵگا کۆچکەرەکان بە کۆمەڵگاکانی خۆرئاوا

تواندنەوە و ئامێتەکردنی پەناهەندەی وڵاتانی ئەوروپاو رێگەیان پێنەدرێ پیادەی داب و نەریت و بەها ئایینیەکانی تایبەت بەخۆیان بکەن، بەم شێوەیە هەر یەك لە میدیای سویدو فیمینیستانی سوید، رۆڵێکی گەورەیان بینی لە کۆتایی پێهێنان بە ژیانی "فاتیمە"، ئەو کچەی لە هەموو داب و نەریت و بەهایەکی ئاینی تایبەت بە خێزانەکەی هەڵگەڕایەوە، کوڕە گەنجێکی مەسیحی سویدی کردە دۆستی خۆی، لەبەرامبەریشدا خێزانەکەی فاتیمە ئەم هەڵوێستەی قبوڵ نەکرد.

لەراستیدا رۆژنامەگەری سویدی، و فیمینیستانی کوردی و سویدیش زیاتر هانی "فاتیمە" یاندا، بۆ بەرەنگاربوونەوەی خێزانەکەی، بەشێوەیەك سکاڵای لەسەر خێزانەکەی خۆی بەرزکردەوە، بەو هۆیەوە

باوکی و برایەکی خرانە گرتووخانە. هاوکات لەبری هێورکردنەوەی دۆخەکە فیمینیستان و میدیای تێکدەر، وایان نیشاندا کە فاتیمە بووەتە "ژاندارک" ی نوێ، کە عینایەتی خودایی ناردوویەتی، نەك هەر تەنها بۆ رزگارکردنی ژنانی کورد، بەڵکو ڕزگارکردنی هەموو ژنانی پەناهەندە.

بەم چەشنە فاتیمە کەوتە داوی فێڵە گەورەکەو لە میانی دەرکەوتنی لە شاشەی تەلەفزیۆنەکان، بێسڵەمینەوە هێرشی دەکردە سەر بەها ئایینیەکانی کۆمەڵگا ئیسلامییەکان، بەڵکو بەئاشکرا لە تەلەفزیۆنەکان سووکایەتی بە خێزانەکەی دەکردوو بە شانازیشەوە بەرەنگارییەکانی خۆیشی دەردەخست.

بەبۆچوونی ئێمە هەر یەك لە "فیمینیزم و میدیای سویدی"، بەرپرسیاری سەرەکین لە رووداوەکەی چیرۆکی فاتیمەو خێزانەکەی. لەراستیدا ئەو گیانی تەحەدایە و بەرەنگارییەی فاتیمە نیشانی دەدا، سەرچاوەکەی لە میدیای سویدی و فیمینیستانی رۆژئاوا خۆی دەدۆزیەوە.

بەجۆرێك لە بری هێورکردنەوەی دۆخەکەو چارەسەکردنی حەکیمانە، هانی "فاتیمە" یاندا بۆ زیاتر سووربوون و سووکایەتی پێکردنی بە شکۆو رێزی خێزانە هەژارەکەی، کە لە گوندێکەوە گەیشتبوونە وڵاتی سوید، بێئەوەی بۆ رۆژێکیش نیشتەجێی شار بووبن، مەگەر تەنها تێپەڕین و پەڕینەوەیان بەناو شاردا بووبێ!

بێگومان ئەو خێزانە پێویستی بەچەند نەوەیەکی داهاتوو هەبوو، بۆ ئەوەی دیاردەیەکی ئەوها نامۆ بە بەهاو شارستانێتی و داب و نەریتی تایبەتی خۆی هەرس بکات، مەبەست ئەوەیە کە کچەکەیان بەبێ هیچ پەیوەندییەکی شەرعی، پەیوەستبێ بە پیاوێکی بێگانە.

هاوکات لە میانی غیابی هۆشیاری خێزانە پەنا هەندەکان کە زۆربەی جارەکان توانای گەشەپێدانی منداڵەکانیان نییە، بۆیە دەبینی فاتیمە دەبێتە نێچیرێکی ئاسان، بۆ تیۆرو پێشنیارە لە خشتەبەرەکانی کۆمەڵگای رۆژئاوایی. بەداخەوە ئەم گرنگی پێنەدان و بەلاوەخستنی منداڵان، بووەتە دیاردەیەکی گشتی و بەهەند وەرنەگیراو، تەنها لە کاتێکدا نەبێ، وەك ئەوەی بەسەر خێزانەکەی فاتیمە داهات، ئەوکاتەش پەشیمانی سوودی نییە.

شاراوە نیە، بگرە هەڵوێستی فیمینیستانی رادیکاڵی کوردو چەپەکان و هەندێك لە سکیۆلارە توندڕۆکان لەبارەی دۆخی فاتیمە زۆر خراپ بوو، بگرە زۆر توندڕۆیانە بوو، بەجۆرێك ئەو هێزە لادینیانە وەکو نەریتی باوی خۆیان ئەم بابەتەیان قۆستەوە، بۆ هێرشکردنە سەر ئیسلام و بەهاکانی و کلتووری کۆمەڵگای کوردی.

ئەوەی جێگەی تێڕامانە ئەو هێزانە کە پێشتر شەو و رۆژ نەفرەتی سەرمایەداریان دەکرد، ئێستا بە پەرۆشەوە دەهۆڵ دەکوتن و داوای تواندنەوەی زۆرملێی کۆمەڵگا ئیسلامیە پەناهەندەکانی وڵاتان و کۆمەڵگا رۆژئاواییەکان دەکەن، بڕوانە چەند سەیرە پێشتر ئەو هێزانە رۆژئاوایان بە رەگەزپەرستی تۆمەتبار دەکرد، چونکە لە مامەڵکردنی لەگەڵ کۆمەڵگا پەناهەندەکان رەچاوی تایبەتمەندی و کلتوور و شارستانێتی و ئایینیان دەکات، کەچی ئێستا هەندێك لەو هێزانە بە دیاریکراوی داوای قەدەغەکردنی

سەرپۆشی ژنان و خوێندنی ئایینی و بابەتە کەسییەکانی دیکە دەکەن!
سەیر لەوەدایە ئەم سکیۆلارە توندڕۆیانە لە وڵاتانی خۆیان تەنها بەوەندە ناوەستن لە سووکایەتی پێکردنیان بە مافەکانی مرۆڤ، بەڵکو داوا لە ڕژێمە دیموکراسییەکانی ڕۆژئاواش دەکەن، پیادەی هەمان سووکایەتی پێکردن بکەنەوە، کەوا تێدەگەن ڕۆژئاواو ڕژێمەکانی هێندە ساویلکەن گوێ لە ئامۆژگاری و ڕێنمووییە ستەمکارانەکانی ئەوان دەگرن.
ڕاستیەکی دانپێنراوە کە زۆرێك لە کوشتنەکانی بەناوی شەرەف، لە پێناوی گەوجی و پرسێك کە هیچ پەیوەندییەکی بە شەرەفەوە نیە ئەنجام دەدرێن، بۆ نموونە کچانێك دەکوژرێن تەنها گومان دەبرێ پەیوەندییەکی سۆزداریان لەگەڵ کوڕێك گرێدابێ، یانیش ڕەنگە لە کوڕێکەوە نامەیەکی بەدەست گەیشتبێ، یا هەر ئەوەتە بەهۆی خۆ بەزلزانین و لووت بەرزی نێرینە دەکوژرێ.
بۆ وێنە کوڕێك تا ئەوپەڕ دڵی بۆ ئامۆزایەکی خۆی خورپاوەو خۆشی ویستووە، کاتێك خوازبێنی دەکات باوکی کچەکە کە هاوکات دەبێتە "مام" ی داوای مارەییەکی زۆر دەکات، بەڵام کوڕەکە ئامادەیە زۆر لەوە زیاتر بدات کە "مام" ی داوای دەکات، ئەم وەڵامەی برازاکەی خوێندنەوەیەکی تایبەت لەلای باوکی کچەکەوە دروست دەکات، و واگومان دەبات جۆرە پەیوەندییەکی خۆشەویستی لە نێوان کچەکەیی و برازاکەی هەیە، بەم شێوەیە ئەم گومانەی لە دڵدا دەشارێتەوەو پاشان دێ کچە بێتاوانەکەی خۆی دەکوژێ! ئایا ئەم تاوانە شیاوی ئەوەیە ناوبنرێ تاوانی شەرەف؟! یاخود تاوانێکی ناپەسندوو گەمژانەیەو دوورو نزیك پەیوەندی بە شەرەف نیە؟!
شاراوەنیە لە کۆمەڵگاکانی ڕۆژهەڵاتدا تاوانگەلێکی زۆرو زەوەند دەرهەق بە ژنان ئەنجام دەدرێ، بێگومان کۆمەڵگای کوردیش بەدەر نییە لەم جۆرە تاوان و ستەمانە، بەڵام بەشاهێدی و گوتەی گەڕیدەو ڕۆژهەڵاتناسان کۆمەڵگای کوردی نەرم و نیانترین و لێبوردەترین کۆمەڵگای ڕۆژهەلاتیە لە مامەڵکردنی لەگەڵ ژن و ڕێزگرتن لە کەسایەتیەکەی.
بڕوانە ژنی کورد کاتێك مێردەکەی لە ماڵ نەبێ، پێشوازی لە میوانی پیاو دەکات، لە کاتێکدا ئەم ڕەفتارە لە کۆمەڵگاکانی ڕۆژئاواو هەردوو کۆمەڵگەی تورکی و فارسی ڕێگەپێدراو نیە، ئەوەی ئێستا وەکو فیمینیستی کوردی باسی دەکات بۆچی کتوپڕ کۆمەڵگای کوردی گۆڕاو بوو بە بکوژی ژنان؟
لە وەڵامدا دەڵێین هەرچەندە فیمینیستەکان لە وەسفکردنی کۆمەڵگەی کوردی زێدەڕۆییان کردووە، کە کۆمەڵگەیەکە ژن دەکوژێ، بەڵام باوەڕمان وایە لە ڕابردوودا ژنی کورد، بەڕادەیەکی زۆر خاوەنی ئازادی و ڕێزو متمانەی کۆمەڵگە بووە، چونکە ژن لەگەڵ بەها ئەرێنی و نەرێنییەکانی کۆمەڵگاکەی گونجاو بوون، و ڕێزی خۆیان پاراستبوو لە ئامادەگی و نائامادەگی هاوسەرەکانیان، بۆیە سەرەڕای هەموو لایەنە نەرێنییەکان لە نێوان هەردوو هاوسەرەکە دۆخێك لە خۆشەویستی و متمانەو ڕێز دروست بوو بوو، چونکە هەر یەکەیان سنووری خۆی ناسیوەو لەژێر پاراستنی قەوارەی خێزان و منداڵ و پەروەردەکردنیان هاریکاری و پشتگیری یەکتریان کردووە.
بەڵام بەدەرکەوتنی ئەم شێوازە گوتارە هاندەرەی فیمینیزم، و هاوکات لەگەڵ کاریگەرییەکانی دیکەی،

چەشنی کرانەوەو جیهانگیری و شۆرشی زانیاری بارودۆخەکە وروژا، بەشێوەیەك بووە هۆکاری قەبە بوونی کێشەکان و بڵاوبوونەوەی جۆرە رەوشتێك لە نموونەی خیانەتی هاوسەری، و رەوانەکردنی وێنەی رووتی ژنان بۆ خۆشەویستەکانیان و وێنەگرتنی کاتی ئەنجامدانی کاری سێکسی، کە تەواو نایەکانگیرە لەگەڵ بەها رەسەنەکان.

هەروەها بەهۆی ئەم شێوازە گوتارە هاندەرەی فیمینیزم ژنان بیریان لە بەرەنگاربوونەوەی زیاتری کۆمەڵگا کردەوەو ماڵەکانیان بەجێهێشت و پەنایان بردە بەر شوێنی تایبەتی ژنان، کە بەداخەوە زۆرێك لەو شوێنە تایبەتانە لە بری پاراستنی ژنان، بوونە شوێنگەلێکی گومانلێکراوو، تێیدا ژنان بەرەو ریسوایی دەبەن.

ئەمەش راستیەکە لەلایەن زۆرێك لەو ژنانەوە گەواهی بۆ دەدرێ، کە دوای ماوەیەك لە مانەوەیان لەو شوێنانە رایانکردووە، بەم شێوەیە هەموو ئەو چارەسەرییەی کە فیمینیستی کوردی پێشنیاری دەکات، بریتیە لە بەکەمزانین و گوێپێنەدانی هەر جۆرە بەهاو توراسێکی رۆشنبیری ئایینی.

بۆ نموونە یەکێك لە فیمینیستە کوردەکان داوا دەکات، بۆ چارەسەکردنی کێشەی قەیرەیی کچان، پیاوان لەدەرەوە هاوردە بکرێن! وەك ئەوەی ئێمە لەسەردەمی جەنگی سێیەمی جیهانییەوە قسە بکەین! پیاوان قڕیان تێ کەوتبێت! هەروەها فیمینیستێکی دیکەی کورد داوای هاوردەکردنی (ئامێری نێرینەی دەستکرد) دەکات، بۆ ئەو کچانەی تا ئێستا شوویان نەکردووە! کە ئەو فیمینیستە بەباشتری دەزانێ لە بری ئەوەی کچە قەیرەکە سەر بەهەوێ شوو بەپیاوێك بکات ئەم ئامێرە دەستکردە بەکاربێنێ!

لەلای خۆیەوە (رێکپۆش عەزیز) بۆچوونی وایە پەیوەندی نێوان پیاوو ژن لە بنەڕەتدا پەیوەندییەکی سەپێنراوەو تێڕوانینێکی چەوسێنەرو ستەمکارانەیە، چونکە ژن حەز دەکات لە بری پیاو پەیوەندی لەگەڵ ژنێکی هاوڕەگەزی خۆی ببەستێ، لێرەدا "رێکپۆش" تەواو لاسایی "ئادریان ریچ" دەکاتەوە، کە ناوبراو یەکێکە لە فیمینیستە بەناوبانگەکان، کاتێك لە وتارە ناسراوەکەی "ئارەزووکردن لە رەگەزەکەی دیکە بە زەبری هێزو پەیوەندی هاوڕەگەزبازی" بڵاوبووەوەو تێیدا دەڵێ :" مەیل و حەزی ژنان لە پیاوان، لەلایەن سیستمی پیاو سالاری پارتریارکی، و بەهێزی چیرۆك و رۆمانە رۆمانسییەکانەوە، بەسەر ژناندا سەپێنراوە". ودەیەوێت بیسەلمێنێت ئەم پەیوەندییە لە بنەڕەتدا سروشتییە و حەتمیە، هەروەها دەیەوێ نیشانی بدات کە " لێزبیانیزم"ی هاوڕەگەزبازی لە رێگە لادانە، وە دژی هەر جۆرە پەیوەندییەکیشە لە نێوان ژنان! وەك بڵێی " لێزبیانیزم" لادان نیە!

لێرەدا لەسەر فیمینیستی کوردی پێویستە، لەو چوارچێوەیەدا دەربێ کە تەنها بیرۆکەو تیۆری فیمینیستانەی رۆژئاوایی بگوازێتەوە، بەڵکو لەبری هاندانی ژنان بۆ هەڵگەڕانەوە لە هەموو بەهایەك، و پاڵنانیان بۆ بە گژداچوونەوەی کۆمەڵگا، دەبێت خودی خۆی ببێتە خاوەنی تیۆرو تێڕوانینی تایبەت بەخۆی، دوای ئەوەی توێژینەوەیەکی تێروتەسەل لەبارەی کۆمەڵگاو بەهاکانییەوە دەکات.

دەبێت فیمینیستی کوردی باش بزانێت لەگەڵ ئەوەی زۆر تاوانی گەمژانە بەناوی شەرەف ئەنجام دەدرێ، بەڵام رەگی شەرەف بەناو قوولاییەکانی کۆمەڵگا ئیسلامییەکان و کۆمەڵگای کوردی تەواو

شۆڕبووەتەوە. ناکرێ بەو ئاسانییە بنبڕبکرێ، هەروەها ناکرێ ژنانیش بەو سانایییە دەستبەرداری بن، بۆیە بەبۆچوونی ئێمە وەکو چۆن شیوعییەت نەیتوانی سەرکەوتووبێ لە بنبڕکردنی باوەڕبوون بەخودا، لەناو قووڵایی گەلانی ئیسلامیدا، لەم پێناوەشدا سەری خۆی لەسەردانا، بەهەمان شێوەش فیمینیزم ناتوانێ چەمکی شەرەف لەناو قووڵایی ئەم بیروباوەڕەی کۆمەڵگاو گەلانی ئیسلام وا بە ئاسانی ڕیشەکێش بکات.

المرأة الكردية

تحت وطأة الخطاب النسوي الكردي

محمد حريري

الطبعة الالكترونية الاولى ٢٠١٦

التمهيد

لا احد يشك بأن العالم الاسلامي بحدوده الجغرافية السياسية (جيوسياسية) تلعب دور المفعول به السلبي والمتردد امام الغرب الفاعل والواثق من خطاه وثباته. فمنذ عهد ما قبل الاستعمار الكولونيالي، ومرورا بمرحلة الاستقلال الوطني والقومي إلى يومنا هذا، تتراجع وتنكمش الدور الحضاري للمنطقة في مجال الانتاج القيمي، واصبحت تتطلع إلى اي فكرة او نظرية اوالقيمة المنتجة في الغرب برهبة مشوبة بالتقديس من قبل البعض، اوبالرفض التام من قبل بعض الآخر.

منذ حوالي عقدين من الزمن اصبحت دراسات المرأة **women studies** حقوقها، شروط حياتها، الحركات التي تقودها، مشاركتها السياسية والاقتصادية، مستجدات الحياة الحديثة، تأثيرات الافكار النسوية على مختلف مجالات الحياة، موضع اهتمام كبير في العالم الغربي، الذي تمثل المركزية الحضارية وكمنتج الحضاري للأفكار.

يبدوا بأن التطور الحضاري الانساني لا تترك مجالا من مجالات الحياة الانسانية الا بدون التطرق اليها لتعيد جردة الحساب الجديدة معها... بالامس مع العبودية، واليوم مع المرأة بكل ما تحيط بها من الاشكاليات والمظالم والافكار والأساطير...الخ.

وبما أن الحركات النسوية الغربية **Feminism** هي حركات ظهرت وترعرعت واشتدت سوقها في الغرب، وهي تحمل في كل مساماتها وجيناتها طابع الغرب، لذا تكمن اهمية دراسة الحركات النسوية الغربية **Feminism** في انها لا تنفك تحاول جاهدا أن تفرض رؤاها الفكرية والايديولوجية على العالم الاجمع والشرق الاوسط او العالم الثالث من ضمنه العالم الاسلامي على وجه الخصوص.

ولا غرابة ان تخصص كتب دراسات المرأة **women studies** فصولا لدراسة المرأة المسلمة ورصد تطورات أوضاعها، ومشاكلها، ومساندة كاتبات النسويات فيمينستات في العالم الاسلامي.

وقد تطرقت كاتبات نسويات غربيات في عديد من الكتب النسوية الي اوضاع المرأة في الشرق الاوسط و النصف الجنوبي من القارة الارضية الا ان معالجتها وتصوراتها عن قضايا النساء في هذه الاماكن اتسمت بالفوقية الاستعلائية عندما نصبت النساء البيض الغربيات انفسهن كنموذج ومعيار لما ينبغي ان تصل اليها النساء في العالم الثالث. وقد ولدت هذه الكتابات النسوية الغربية ردود افعال قوية من داخل الغرب من قبل نساء العالم الثالث و المهاجرات او من الفيمنستات السود.

لقد بدأت تظهر تأثيرات الحركات النسوية الغربية **Feminism** بوضوح على الحركات النسائية في الشرق الاوسط والعالم الاسلامي، وعلى رؤى الكتاب المهتمين بدراسات النسوية من الجنسين، رغم ان هذه الحركات والكتاب تحاول ان تقدم الافكار النسوية المتطرفة في قالب مهذب احيانا، وفي طبعة ثانية، مضيفا اليها بعض الابعاد والزخارف المحلية، حتى تصبح مقبولا نوعا ما في اوساط ثقافية

غريبة وبعيدة كل البعد عن أجواء هذه الحركات النسوية الغربية Feminism وفي بعض الاحيان تقدم هذه الافكار بصلافة تصل الي حد الوقاحة والغباء كما يحدث مع عدد كبير من فيمنستات الكرديات اللواتي لا يتورعن عن قول اي شئ ومهاجمة اي شئ، وكمثال صغير علي ذلك تقول احدي فيمنستات لاعتراضها علي تعدد الزوجات ان استراد العضو الذكري البلاستيكي افضل للنساء من التزوج او الاشتراك في رجل واحد، معتقدة بغباء لا تحسد عليها ان الجنس هو كل ما يجمع بين المرأة و الرجل!!
ومما تساعد الحركات النسوية الغربية Feminism و النسويات المحليات على تحقيق بعض نجاحات هنا وهناك، حقيقة الحياة المزرية والخطرة والهامشية البعيدة كل البعد عن كل القيم الايجابية التي تعيشها المرأة في مجتمعات العالم الاسلامي والعالم الثالث والشرق عموما، والإذلال اليومي التي تتعرض لها بأسم العادات و التقاليد و احيانا بأسم الدين نفسه وعلي ايدي رجال الدين انفسهم. لهذه الاسباب والاوضاع مجتمعة لا نستبعد تأثر قطاعات من المرأة الكردية ببعض من افكار هذه الحركات التي هي لا تتناسب مع المنظومة القيمية التي تحكم مجتمعنا الكردي، كما لا تتناسب مع كل العالم الثالث بمسليمها و مسيحيها و بوذيها وهندوسيها، لانها لاتراعي الخصوصية والموروث الثقافي لهذه المجتمعات، بل تقتحمها اقتحاما، وهنا تكمن المشكلة.

تتعامل هذا الخطاب النسوي مع المرأة باعتبارها حالة منفصلة عن النوع الانساني وتصورها في وسط ملئ بالاعداء والعوائق ينبغي لها القتال باستمرار لتتخلص من سطوة اعدائها وهم الرجال و النظام البطرياركي، ومن العوائق التي تعيقها وهي تشمل كل الاديان والقيم الاجتماعية والقوانين الذكورية البطرياركية او الابوية حسب وصفهم...

بدايات نضال المرأة

ان حركة الدفاع عن حقوق المرأة بدأت في الغرب تنادي بمنح الحقوق المتساوية للنساء والرجال وتدعوا الي رفع الغبن عنها، لكن مع تسجيلها نجاحات واحدة تلو اخري اخذت افكار غريبة ومستهجنة وغير واقعية بل افكار مدمرة للوجود الانساني لو وضعت موضع التنفيذ تتسلل الي هذه الحركات النسوية بدافع الغرور وانفتاح المجتمع الغربي وتقبله لغالبية افكارها دون مناقشة تذكر، حتي اصبحت افكار هذه الجماعات تثير حفيظة غالبية مجتمعات اوروبية كأفكار الشواذ من اللوطيين والسحاقيات، لكن رغم ذلك تبقي حقها محفوظة قانونيا في التبشير بها وعرضها وان كان علي مضض.

وقد ظهرت منذ قرن التاسع عشر عدة حركات النسائية تتبني الدفاع عن المرأة وان كانت مختلفة في طروحاتها وطبيعتها البنيوية كامل الاختلاف وهناك عدة اتجاهات في الحركة التحررية النسائية تسود في العالم، نحاول ان نمر عليها لاحقا، وذلك لجعلها مدخلا إلى معرفة فيمينستات الكرديات. من الصعب ان نحدد تعريفا موحدا لفيمينيزم، وذلك بسبب تعدد التعريفات و تنوعها. في البداية كان التعريف اسهل و اوضح بسبب وضوح اهداف حركة تحرير المرأة، لكن مع الحركة النسوية او الفيمينزم يصبح الامر اكثر صعوبة ومع ما بعد النسوية [بوست مودرن فيمينزم] تتحول التعريف الي احجية.

وللمثال علي الحالة الاولي تعرف النسوية او الفيمينزم كالاتي :" بنيت فكرة الفيمينيزم على أساس أن المجتمع لا تعامل المرأة بانصاف. انه يبحث عن مسببات هذا الوضع وكيف تضطهد المرأة. ويحاول ايجاد حلول لتحرير المرأة."

"نعني بالفيمينزم شيئين الوعي بموقع المرأة في المجتمع كأنسانة متضررة وغير مساوية للرجل، وكذلك الرغبة في ازالة هذا الضرر"

لا اعتقد مع هذا الوضوح في الاهداف التي تتلخص في انصاف المرأة و رفع الغبن عنها ومساواتها بالرجل من حيث الحقوق والواجبات ان تنشأ اية مشكلة، فكل رجل سليم العقل والذوق لا يسعه الا ان تدعم هذا النضال مثل أي امرأة، فالرجل المنصف يريد لاخته وزوجته وبنته ان تكون حرة وصاحبة شخيصتها الرفيعة ومتمتعة بكامل حقوقها. لكن المشكلة تبدأ عندما تبدأ شطحات النسوية لتذهب بعيدا في معاداتها الرجال وخلق حالة مزمنة من الصراع بين الذكورة والانوثة، تلك الذكورة التي تراها كثير من الفمنستات اصل الداء وتسعي الي استئصالها حتي لو ادت الي انهاء النوع الانساني! بل هناك بعض اطروحات فيمنستية تصل الي التنظير لحياة تعيشها النساء بمعزل عن الرجال، وافكار صبيانية تتحدث عن ابادة الذكور!

وكمثال علي تعريف ما بعد النسوية للفيمينزم :

الفيمينزم [النسوية] في نظري، ليست مجموعة اجوبة جاهزة مسبقا، وليست التزام بآيديولوجية معينة. انها رغبة في متابعة قضاياها اينما وجهنا وقادنا اليه. النسوية مصرة علي التزام بالاصغاء بآذان مفتوحة الي تجارب النساء من اجل اعادة تشكيل افعالنا وافكارنا. اذا هي اسلوب للتسائل الابداعي اكثر من كونها طقم معد سلفا من النقاط. النسوية ملتزمة بمصالح المرأة لتنشد العدل بدلا من البطرياركية، لكن مصالح المرأة ليست من الضروري معرفتها سلفا"

هكذا ليست هناك افكار معروفة ولا ايديولوجية معروفة، بل الامر كله فن الاستماع الي قضايا واسئلة متجددة تعتمد اساسا علي الايديولوجية الشخصية وحالة مزاجية للسائلة!! وهذا اشبه بامتحان يجب ان يتوقع الطالب فيها كل شئ من الابرة الي الطائرة!

رفض التقسيم السائد لمراحل النضال النسوي!

قبل ان نبدأ بسرد اسماء مراحل الحركات النسوية اود ان اشير الي اننا نرفض التقسيم التقليدي لهذه الحركات الي ليبرالية واشتراكية وراديكالية وهكذا، بل نعتقد جازما ان نضال المرأة من اجل حقوقها ينقسم الي قسمين رئيسين و مرحلتين رئيسيتين او رؤيتين مختلفتين، لأنني اتلمس وجود هذين اتجاهين لحد هذا اليوم، لكن قد يكون صوت وزعيق الفيميزم الراديكالي المتقمص للمقولات الماركسية والانجلزية وما بعد الماركسية اعلي من نساء يعملن بصمت وعزيمة للحصول علي حقوقهن الباقية بدون التفات الي نظريات عدائية وجهود عبثية لتدمير حياتهن الاسرية والاجتماعية.

الاتجاه الاول وهي ما تسمي بحركة تحرير المرأة women liberation ovement

تدعوا إلى العمل من داخل المنظومات السائدة في المجتمعات والسعي إلى إجراء التغيرات اللازمة والأصلاحات ضمنها مثل الدعوة إلى الحقوق المتساوية في السياسة والتعليم وفرص العمل. وتدعوا إلى انهاء التمييز ضد المرأة، وتعتقد أن أفضل الطريق لإنجاز الإصلاحات المطلوبة هو سلوك طريق الإستدراج والصبر وسياسة الخطوات.

يؤرخ لهذه الرؤية بظهور كتاب ماري ولستونكروفت [دفاع عن حقوق النساء] نشر في ١٧٨٢ وهي محاولة اولي لمخاطبة الرأي العام حول ما تتعرض لها النساء من الاجحاف وهضم حقوقهن والدعوة الي السعي العقلاني لتغير نظرة المجتمع للانثي عن طريق التعليم والنضال المستمر في اطار المؤسسات الشرعية والقانونين واصلاحها من الداخل. كانت ماري متزوجة من فيلسوف اصلاحي وليم كودوين، وكان الكتاب اساسا رد علي كتاب [اميل] في التربية لجان جاك روسو [١٧١٢ -١٩٧٩] حيث اختص الذكور بتربية الخلقية والنفسية والعقلية والجسدية، في حين اختص الاناث بتربية معاكسة لتربية الذكور تهدف الي متعة وخدمة وراحة الرجال، وقد اكد روسو ان خضوع المرأة للرجل هو نظام طبيعي و ضروري وليس ناتجا عن التربية المكتسبة.

"تصدت مفكرات ومفكري النسوية الأولى إلى ما توارثته الذاكرة الجمعية والفردية من أفكار سلبية عن المرأة من خلال صورة المرأة في التراث اليهودي والمسيحي- المرأة أصل الخطيئة-، وصورة المرأة في أعمال ومواقف العديد من المفكرين والفلاسفة الغربيين تجاه المرأة من (أفلاطون) الذي يصنف المرأة في درجة دنيا مع مع العبيد والأشرار المخبولين والمرضى، إلى الفلاسفة المتأخرين مثل (ديكارت) من خلال فلسفته الثنائية التي تقوم على العقل والمادة: فيربط العقل بالذكر ويربط المادة بالمرأة، مرورا ب (كانط) الذي يصف المرأة بأنها ضعيفة في تكوينها ككل، وبخاصة في قدراتها العقلية، وفيلسوف الثورة الفرنسية (جان جاك رسو) الذي يقول: إن المرأة وجدت من أجل الجنس ومن أجل الإنجاب فقط، و (فرويد) رائد مدرسة التحليل النفسي، الذي يرجع كل مشاكل المرأة إلى

معاناتها من عقدة النقص تجاه العضو المذكر."

وتمثل حركة التحرر النسائية حاليا الفيمينيزم الليبرالي، التي هي امتداد للاولي وهي تدور في الاطار العام لمطالب حركة التحرر النسائية، والفيمنيزم الليبرالي مثل سابقتها لا تتجاوز الرؤية الانسانية للمشكلات التي تعاني منها النساء والتي تضع حدودا بينها وبين الموجة او الرؤية الثانية للفيمينزم الراديكالي. لان النسوية الليبرالية تؤمن بكثير من القيم الانسانية الثابتة عن دور المرأة في الحياة في كل ثقافات و اديان مثل دورها كأم واهمية الاسرة كحاضنة لاستمرار النوع البشري السليم.

ما يؤخذ علي الفيمينيزم الليبرالي هو تسمية نفسها بفيمينزم تماشيا مع الموجات الراديكالية للفيمنستات، وبرأي كان الافضل لها ان تظل تحت اسم: الحركة التحرر النسائية، لكن احيانا يلعب الاسم دورا كبيرا في ترويج لمبادئ معينة فعندما كانت الاشتراكية في ذروة عهدها في الخمسينات والستينات والسبعينات كان اكثر احزاب ومجموعات ومثقفين يدعون انتسابهم للاشتراكية حتي ان مفكرا اسلاميا مثل مصطفي السباعي، سمي احد كتبه عن الاقتصاد الاسلامي باسم اشتراكية الاسلام، بسبب رواج الاشتراكية في الاوساط السياسية و الثقافية.

الاتجاه الثاني: الفيمينزم الراديكالي حسب رأي بعض الباحثين أن الحركات النسوية الغربية **Feminism** بمدارسها المختلفة و الفيمينزم الراديكالي علي وجه الخاص تشكل قطيعة معرفية ابستمولوجية على صعيد النظري والنوعي مع حركات التحرر النسائية **women liberation movement** وهي لا تشكل امتدادا لهذه النزعة الطبيعية النسائية نحو المطالبة بالفرص المتساوية، والمساواة القانونية، ورفع المظالم عن النساء.

مع توجه الغرب الي تبني فلسفات وافكار ورؤي الميكانية المادية علي حساب القيم الانسانية والمعنوية، والتمركز علي القيمة المادية البحتة، كانت النسوية الراديكالية بما تحملها من الرؤي والافكار الشاذة والمتطرفة وليدة شرعية للفلسفات التي جائت لتحارب نزعة هيومانزم او الانسانية.

تركز النسوية الراديكالية كل تركيزها علي نظرية تقول باسبقية المترياركية [المجتمع التي تسود فيه المرأة] علي البطرياركية كنظام للقوة مكن للرجل ان يسيطر علي النساء في المجتمع وتري البطرياركية ظاهرة تحول تاريخي وتحاول انهاء الابوية البطرياركية من خلال مفهوم الجندر ومعاكسة الادوار السائدة للنوع أي دور الرجل ودور المرأة واعادة تشكيل بصورة جذرية للمجتمع. واعتبار البطرياركية كاصل المشكلة هي نقطة خلاف الراديكالية مع الليبرالية التي تري ان المشكلة تكمن في القانون، او النسوية الماركسية التي تري ان المشكلة في الصراع الطبقي.

النسوية و التراث الماركسي

ان تراث الماركسي الفلسفي هو المصدر الاول للنسوية الراديكالية الذي يؤكد علي الطبيعة الصراعية بين الذكر والانثي.. ان الماركسية مدينة في نظرياتها النسوية لكل من سان سيمون وفورييه، الفيلسوفين الفرنسيين، ويؤكد لينين ان [الفلسفة الماركسية وريثة شرعية لارقي ابداعات البشرية الفلسفية في القرن التاسع عشر وهي الفلسفة الالمانية و الاقتصاد السياسي الانجليزي والاشتراكية الفرنسية] ان اول من استخدم مصطلح [تحرير المرأة] كان فورييه الفرنسي وهو صاحب المقولة المشهورة التي اقتبستها الماركسية وجعلت منها شعارها الرئيسي [ان المقياس الحقيقي لتطور أي مجتمع يتوقف علي درجة تطور نسائها]. ويعتبر كتاب (المجتمع القديم) لمورغان انجيل الماركسية بلا منازع في نظرياته المتعلقة بالمجتمع الاومومي [ماترياركي].

فعندما ظهر هذا الكتاب في ١٨٧٧ قام ماركس بقراءته بدقة وكتب عنه ٩٨ صفحة من ملاحظاته، وبعد وفاة ماركس قام انجلز بجمع هذه الملاحظات واضافة بعض من ملاحظاته ليؤلف منهما كتاب [اصل العائلة و الملكية الخاصة و الدولة في ضوء ابحاث مورغان] والذي طبع اول مرة في زيورخ عام ١٨٨٤. ويؤكد البروفسور ميشيل ل. بان الماركس اخذ معلوماته من كتاب مورغان بشكل انتقائي لخدمة اغراضه ولتأكيد احكامه السابقة وبالاضافة الي ان مورغان نفسه كان احد المعجبين بآراء انجلز.

واهم ما اقتبسته الماركسية من كتاب (المجتمع القديم) لمورغان هي النظرية الماترياركية وملخصها [في بدء تاريخ البشرية كان النساء والرجال يعيشون في ظل علاقات جنسية حرة ، وبسبب عدم معرفة الاباء للاطفال الذين يولدون كان الاولاد ينسبون الي الامهات وبذلك كان المجتمع مجتمعا امويا ماترياركيا يعيش في ظل جينوكراسية -حكم النساء- كاملة]. ثم بعد اكتشاف الرجل للزراعة والتدجين قاموا بانقلابهم علي النساء واسسوا لسلطة الابوية البطرياركية. ولا ننسي ان مورغان في دراسته الميدانية التي استغرقت ٢٠ عاما اقتصر فقط علي مجتمع [ايركوا] البدائية من الهنود الحمر، ولا شك كان هناك مئات بل الاف من مجتمعات بدائية اخري لم تكن علي هذا المنوال اي لم تكن تحكم من قبل النساء ان سلمنا بما تدعيها الماركسية منسبا ذلك لمورغان.

وكان معظم النسوية الراديكالية تعتبر نفسها كجزء من اليسار، الا انها ما لبثت ان تحولت موقفها واتهمت اليسار بكل بساطة بتهمتها الجاهزة أي البطرياركية، مع ان منطق ومنطلق الصراعي للنسوية الراديكالية مأخوذة اصلا من الصراع الطبقي الماركسي، بل ان الماركسية بالاضافة الي ذلك تقرر بان اول صراع طبقي في التاريخ كان بين الرجل والمرأة داخل الاسرة، والذي كان يمثل الرجل الطرف البرجوازي والمرأة تمثل البروليتاريا! رغم ذلك تنتقد كثير من الراديكاليات النسوية الماركسية لتضخميها دور الصراع الطبقي علي حساب الصراع بين الرجل والمرأة، رغم ان هناك فيمنستات مثل روزا لوكسمبورغ والكساندرا كولونتاي اللتين كانتا تسعيان الي التوفيق بين الراديكالية والماركسية من خلال محاولة ايجاد العلاقة بين البطرياركية والصراع الطبقي.

آباء الماركسية المبشرون بالصراع بين الجنسين كيف كانوا؟!

صحيح ان آباء الماركسية هم اصحاب النظرية الصراعية الطبقية وقاسوا الحياة العائلية علي نفس المقياس وان النسوية الراديكالية اخذت منطقها الصراعي بين الرجل والمرأة من آباء الماركسية، لكن الغريب انهم في حياتهم الخاصة كانوا نماذج في تقديس الحياة العائلية، فماركس كان يحب زوجته [جيني] حبا لا يوصف الي الحد الذي عندما ماتت زوجته قال انجلز بحزن "لقد مات مور ايضا" ومور كان لقبا لماركس.

وعندما مات [ادكار] ابن ماركس في سنة ١٨٨٥ يقول في رسالة كتبها للانجلز: " ان بيتنا بعد وفاة ولدي العزيز الذي كان يمنح الحيوية والروح لكل ارجائه، اصبح خاليا من الروح والحياة...الان اعرف المصيبة علي حقيقتها..

وعندما ماتت [ليزي] صديقة انجلز او شريكتها ولم يعزيه ماركس غضب انجلز من ماركس غضبا شديدا ولاول مرة بهذه الحدة في تاريخ صداقتهم الحميمية واتهمه بكونه عديم الاحساس. ولينين الذي كافح كثيرا من اجل انهاء ظاهرة الاسرة يصفه ريازانوف المفكر الشيوعي بانه كان يعبد زوجته!

والاغرب ان مهندس محاربة الاسرة كوحدة بشرية وكيان تاريخي والذي انتقد الدولة بسبب توقفها عن محاربة الاسرة والغائها وقال" بدلا ان تطور النظام السياسة الاشتراكية بين الناس يقوم باعادة الاعتبار للاسرة والتي هي اساسها ممزق ويجب ان لانقوم بترقيعها" ويقول: لقد قامت الثورة بمحاولة شجاعة لافناء الاسرة التي تشكل المؤسسة القديمة والمتهرئة والتي تحكم علي المرأة باعمال البيت الشاقة...ومن اجل انقاذ المرأة من القيود الازلية للبيت ولم يكتب النجاح لمحاولات محو الاسرة، بسبب تراجع الناس من المطاعم العمومية الي مائدة العائلة، وعن المغاسل العامة الي الخاصة بسبب سرقة الملابس..."

هذا العدو للاسرة كان يحب اسرته وابنه لدرجة لا يمكن تصوره، فعندما مات او قتل ابنه [ليڤوڤيج سيدوف] في ظروف غامضة عام ١٩٥٨ قام مع زوجته باغلاق الباب عليهما لعدة ايام حدادا علي ابنه وقال كلمة مؤثرة " بان ليون كان جزء منا والجزء الاكثر شبابا واخضرارا، وبموته انتهت كل الاشياء الشابة فينا..

المصنوعة تثور علي صانعها

الغريب ان النسوية الراديكالية لم تكتفي بكل تنظيرات ماركسية بل تطرفت الي ابعد من ذلك الي الحد الذي اتهمت حتي الماركسية بالذكورية والبطرياركية مع انها تعلمت هذه المصطلحات علي ايدي الماركسية وفلسفتها. واهم واخطر ما اضافت من المفاهيم كان مفهوم الجندر الذي تريد ان تجرد التغاير النوعي من الجنسين لتصبح الانثي ذكرا في المضمون والذكر انثي في المضمون رغم تباينات الفسيولوجية والسيكولوجية.

وتؤكد نيما ناغيبي (Nima Naghibi) ان وعلى الرغم من أن أوج فترة الموجة الثانية من النسوية يرتبط عامة بصدور كتاب كيت ميليت Kate Millett عن السياسات الجنسية, Sexual Politics إلا أن العديد من الأفكار التي أثرت على الموجة الثانية من الحركة النسوية، وكذلك العديد من الأفكار التي سعت بعض النسويات لمواجهتها وتحديها، يمكن تتبع أصولها إلى كتاب سيمون دي بوفوار عن الجنس الثاني (Simone de Beauvoir, The Second Sex 1949) التي يمكن اعتبارها مؤسسة لمفهوم الجندر الذي يعد من اكثر مفاهيم تطرفا.

صورة المرأة الشرقية في الذاكرة الغربية عامة والنسوية خاصة

لقد كتبت كثيرت من الناشطات النسويات عن الصورة السلبية لنساء من خارج العالم الغربي ووجهن انتقادات جريئة وموضوعية ماعدا النسويات الكرديات، فبالرغم من انتشار هذه الكتابات النقدية النسوية للنظرة الكولونيالية للنسوية الغربية، لم نسمع من الفيمنستات الكرديات أي ذكر لذلك بل لا ئذكرن أي انتقاد عام للافكار النسوية ،يتحدثن فقط عن النسوية الغربية كنموذج لابد ان يحتذي وهي عن دعاية النسوية الغربية البيضاء، لان النسوية السوداء في الغرب انفصلت هي الاخري من النسوية البيضاء!!

وتشخص نيما ناغيبي المشكلة بشكل اوضح من خلال فضح الصورة السلبية لصورة المرأة المسلمة في المخيال والذاكرة الغربية عامة والنسوية الغربية خاصة وتؤكد على الطبيعة الكولونيالية و التبشيرية لدعواتهن والنظر بشفقة استعلائية لوضع المرأة الشرقية والمسلمة: ان الصورة المطلقة للنساء المسلمات باعتبارهن مقهورات ومتخلفات مكنت النساء الغربيات في القرن التاسع عشر من التأكيد على أهمية مشاركتهن الكاملة في المشروع الاستعماري الكولونيالي الذي كان تقليديا مجالا حكرا على الرجال. وعن طريق استخدام جنسهن - أي كونهن نساء - كاستراتيجية لوضعهن الفريد، زعمت النساء الغربيات أنهن بخلاف الرجال سيتمتعن بالدخول إلى أماكن النساء في الشرق، وبالتالي التعرف على أمهات الأمم والأعراق الشرقية.

ثم حملت النساء الغربيات على أكتافهن "عبء المرأة البيضاء" الخاص بهن وذلك طبقا للتعبير الذي استخدمته أنطوانيت بيرتون، وذلك بمحاولتهن إحضار نور المسيح إلى النساء في العالم المسلم اللاتي اعتبرهن خاضعات لطغيان الإسلام. إن خطاب "النسوية التبشيرية" لا يزال مؤثرا في حملات النساء الغربيات من أجل "إنقاذ" النساء في البلدان الإسلامية ولتحريرهن من سجنهن المحمول أي الحجاب الإسلامي.

إن النزعة النسوية الغربية الدافعة إلى إنقاذ النساء المسلمات من عقيدتهن الدينية وميلها إلى تصوير الممارسات الإسلامية باعتبارها غير متماشية مع النسوية أدى مرات إلى عرقلة إمكانية قيام أية تحالفات نسوية عبر الثقافات. إن الصعوبة الرئيسية المتعلقة بهذا النموذج من النسوية المخلصة تكمن في أن أوجه اللامساواة الهيكلية مبنية داخل علاقة عمادها الفرضية القائلة بأن هنالك مجموعة من النساء أكثر تقدما واستنارة على الدوام من مجموعة أخرى. إن هذا النموذج من النسوية، والذي يزعم أن قهر النساء مسألة عالمية في الوقت الذي يضع اختلافات تراتبية بين النساء المنتميات إلى أمم وديانات مختلفة، هو نموذج

يضرب بجذوره التاريخية في الكتابات النسوية من القرنين الثامن عشر والتاسع عشر، كما يواصل التعبير عن نفسه في بعض الخطابات النسوية المعاصرة. إلا أن هذا النموذج الخاص بعلاقات الأخوة التراتبية بين النساء بلغ ذروته خلال الموجة الثانية من النسوية الأمريكية والأوروبية. ومن الأنماط الخاصة بالخطاب النسوي الغربي هو الانزلاق من تأكيد أخوة النساء عالميا إلى قيام علاقة تراتبية تحتل فيها المرأة الغربية مكانة أعلى باعتبارها نموذجا متقدما لكيان المرأة التي يجب أن تصبو إليه النساء من الثقافات والديانات الأخرى، والنساء المسلمات على وجه الخصوص. وفي عام ١٩٨٤م، قامت كل من فاليري آموس وبراتيبا بارما بنشر مقالة هامة أكدتا فيها على أن الدراسات التي تتناول نساء العالم الثالث والتي تقوم بها النساء المتمتعات بالامتيازات من نساء البيض في الغرب هي دراسات إمبريالية وقاهرة في جوهرها. "

إن النقد الذي تم توجيهه ضد النسوية المؤسسية بأقلام كل من ليلى أحمد، وفاليري آموس وبراتيبا بارمار، وكوماري جاياواردينا، ومارنيا لازرق، وتشاندرا تالبيد موهانتي، وغاياتري تشاكرافورتي سبيفاك وغيرهن، هي انتقادات بشأن ادعاء النسوية الدولية المؤسسية المعترف بها من قبل أنظمة الدول بأنها تتحدث بلغة الأختية العالمية، في حين أنها تعمل في الواقع على إعادة إنتاج صورة الآخر الأنثوي السلبي الذي يعتمد عليه وجود الكيان الذاتي للنسوية الغربية المرفهة والمتمتعة بالامتيازات.

ومن الموضوعات الأكثر انتشارا والتي تنال قدرا أكبر من الاهتمام النسوي الغربي هي الوضع الذي يعتبرنه مؤسفا الخاص بالنساء في البلدان الإسلامية. وهنالك مقالة أخرى مؤثرة تتناول نفس الموضوع وهي مقالة تشاندرا موهانتي عن "البحوث النسوية والخطابات الكولونيالية ` (Under Western" "Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses") " والتي ترى فيها أن البحث النسوي الغربي يمارس استعمار واستغلال نساء العالم الثالث خطابيا وذلك عن طريق توحيد كيان وفئة "المرأة"، ومن الأمثلة التي تقدمها تشاندرا موهانتي هي تصوير وتمثيل المرأة المسلمة المحجبة ضمن فئة واحدة ثابتة، وباعتبارها مقهورة تماما وعالميا.

وتنتقد موهانتي المشروع السياسي من الحركة النسوية الغربية في بنائها الاستطرادي للفئة "امرأة العالم الثالث" ككيان متجانس. وتشير موهانتي ان حركة النسوية الغربية تنزع الي التعتيم على الفروق بين نساء القسم الجنوبي من الارض، إلا أن حالات القمع هي متنوعة بشكل لا يصدق، ويتوقف على التاريخ والجغرافيا، والثقافة.

إن كتاب مارنيا لازرق عن بلاغة الصمت: النساء الجزائريات موضع السؤال (Marnia Lazreq, The Eloquence of Silence: Algerian Women in Question 1994) يقدم نقدا حادا لفئات تصنيفية مثل "النساء المسلمات" و"نساء الشرق الأوسط"، وتلاحظ أن النزعة الدافعة إلى تصنيف وتجميع أعداد كبيرة من النساء من أمم متنوعة في اختلافاتها الدينية والثقافية بوضعها في سلة واحدة هي في حد ذاتها إشارة متعالية يجب على الخطاب النسوي الغربي مواجهتها.

إن مقالة ليلى أحمد التي صدرت عام ١٩٨٢ عن "المركزية الغربية وتصورات الحريم"
(Leila Ahmed, "Western Ethnocentrism and Perceptions of the Harem",1982)

توجـه نقدا حادا للبحوث النسوية الغربية عن النساء المسلمات، وتؤكد أن النساء الغربيات، والأمريكيات تحديدا، يحتللن موقع "معرفة" النساء المسلمات وحقيقة قهرهـن. إن حياة النساء المسلمات الخاضعة والحبيسة هي مسألة غير قابلة للجدل في الدراسات النسائية، مع أن الجهد المبذول للتوصل إلى فهم كامل للثقافات والتقاليد والتراث في العالم الإسلامي هي جهود قليلة للغاية.

وتبين ليلى أحمد أن لغة النسوية والتي كانت مثار مقاومة من الرجال البريطانيين في إنجلترا كانت هي نفسها اللغة المستخدمة في خدمة المشروع الاستعماري في الخارج. إن لورد كرومر، وهـو من مؤسسي ورئيس رابطة الرجال لمعارضة حق النساء في التصويت والانتخاب في إنجلترا، كان من أكثر المصرحين بدعمهم لتحرير النساء المصريات من الحجاب.

وتشير ليلى أحمد إلى أن المعاني المتنوعة للحجاب تولدت عن الخطاب النسوي الغربي، وخاصة أن استخدام الحجاب كرمز للمقاومة ضد السيادة الإمبريالية ظهر كرد فعل للتصوير الغربي للحجاب كرمز لدونية النساء في الإسلام. بالاضافة الي افتقار النسوية الكردية الي روح نقدي وحس قومي وديني ما جعلتها نسخة مكررة من النسوية الغربية تعيد انتاج مقولاتها وبث تصوراتها، فأنها تواصل هجماتها وتمارس اعلي درجات جلد الذات حين تشهر بقوميتها وتصور المجتمع الكردي ورجال الكرد كاخطر مجتمع متوحش علي الارض وتتعرض المرأة الكردية منها علي مدار الساعة لتراشق الخطاب النسوي التعبوي المشحون كولونياليا، بشكل فج وغير ناضج وتصدمها في طروحاتها وجرأتها التي لم تتعود علي مفرداتها ولا مضمونها.

فهي خطاب تريد ان تنسف كل ما تؤمن به وتمارسه وتدرجت عليه بلمحة بصر وتصادر كل قناعات اجتماعية للنساء و الرجال دون ان تنتظر جوابهم او تتفحص ردات افعالهم وكأنها تبشر بحقيقة مطلقة لا سبيل الي التشكيك فيها. هذه النسوية كما تقول تشاندرا موهانتي المدافعة عن حقوق النساء الهندية، هي نوع جديد من التبشير الامبريالي في ثوبها الانثوي جاءت لتزدري كل الثقافات والقناعات والاديان المحلية وتشجع النساء علي التمرد علي كل ذلك دون ان يحسب حساب ان هذه المرأة قبل ان تكون انثي هي انسانة تتنازعها كل النوازع البشرية فهي كما لديها رغبات مادية، لديها اشواق روحية وغريزة التدين. وتحاول النسوية الكردية بهذا الخطاب الاختزالي الكولونيالي ان تتناول قضايا المرأة الكردية في المجتمع الكردي المغاير طبعا للمجتمع الغربي، الذي يمكن ان تتقبل الخطاب النسوي المشحون، لذلك نري ان النسويات الكرديات من خلال تقديم نماذج من شخصيات وخطابات صادمة قد اضرت كثيرا بقضية المرأة في وقت الذي كانت المرأة الكردية بأمس حاجة الي من تدافع عن قضاياها بشكل عقلاني هادئ، ومن اهم قضايا تناولتها النسويات الكرديات هي :

قتل الشرف في المجتمع الكردي

تنتشر ظاهرة قتل الشرف بنسب متفاوتة في جميع المجتمعات الاسلامية واحيانا غير اسلامية، هذه حقيقة لا يجادل فيها الأثنان. وتشير أكثر من مصدر بأن هذه الظاهرة كانت تمارس حتى في الجمهوريات الاسلامية التابعة للإتحاد السوفيتى السابق، فعندما كانت الفتيات تتأثرن بمفهوم الفيمنيزم الماركسي للتحرر، وتبدأن بالتحلل من كافة القيود الاجتماعية والدينية بشقيها الإيجابي والسلبي، هنا كن يتناقضن مع اعتقادات قومهن ويظهرن انفسهن كأعوان للأجنبي المحتل لأراضيهم، وأعراضهم او هكذا كن يبدون لهم وكانت النتيجة غالبا ما تنتهي بقتل تلك المرأة.

لا شك أن هذه الظاهرة منتشرة أكثر في بعض المجتمعات المتخلفة نسبيا، ولكن هذا لا ينفي حدوثها في أرقى مجتمعات اسلامية. الغريب ان فيمنستات كوردستان العراق وايران الي حد كبير تروق لهم ان يجعلوا [قتل الشرف] مشكلة كردية للرجل الكردي فقط، وكأنه لا يوجد من يقتل النساء في المجتمعات الشرقية اخري غير رجال الكرد!!

وقد كتبت "باميلا كونستابل" مقالة عن قتل الشرف بدأت المقال بعرض قضية فتاة باكستانية – بيرفين - إحدى ضحايا قتل الشرف، حيث اتهمها زوجها بالزنا، وعقابا لها قام بتشويه وجهها – صورتها، وبعد نجاتها تدلي بشهادتها في المحكمة ضد الزوج، وتعقب الكاتبة بأن هناك الآلاف من السيدات الباكستانيات شوهن أو حرقن بواسطة أزواجهن أو آبائهن أو إخوانهن بدعوى جلب العار للأسرة عن طريق الخيانة أو طلب الطلاق أو الفرار مع العشيق أو رفض الزواج من شخص تختاره الأسرة، وهو ما يطلق عليه "قتل الشرف"،.... وتعقب الكاتبة بأن مثل هذه الجرائم قد تحدث في كل أنحاء العالم بسبب الغيرة، لكن الفرق يكمن في تعامل الحكومات معه، حيث يحدث في العديد من الدول الإسلامية دون صيحات احتجاج عالية. وقد أشارت المقالة إلى حدوث 850 حالة قتل 1998م – 1999م في البنجاب وحده، بالإضافة إلى 560 حالة حرق في نفس الفترة بنفس الإقليم. .... وتتحدث الكاتبة عن إقامة السيدات اللاتي يتهمن بالزنا أو يطلبن الطلاق في ملاجئ حكومية خوفا من انحرافهن في الخارج، وبالمناسبة فإن إمكانية الزواج للمرة الثانية منهن مستحيلة تماما.

وفي الختام تقدم المقالة إحصائيات عن مجموعة من الدول التي تنتهك حقوق المرأة باسم "قتل الشرف"، بنجلاديش 1996 – 1998 :هجوم بالحامض على 200 سيدة، مصر: 52 جريمة عام 1997م – بعضها بواسطة الأم. الأردن: 30 قتل شرف عام 1998م – وهناك مطالبة بإلغاء مادة تعفي قاتل الشرف من العقاب. لبنان: 36 قتل شرف معظمها في القرى بين 1996 – 1998، باكستان: قتل المئات، 300 في السنة، 278 في البنجاب العام الماضي، السلطة الفلسطينية: في قطاع غزة 177 قتل شرف 96 – 1998 من بين 239 جريمة قتل!!

وتعتقد منظمات النسوية في الشرق الاوسط وجنوب غربي آسيا ان اكثر من ٢٠٠٠٠ امرأة تقتل بدافع قتل الشرف.

قتل الشرف ليس خاصا بالمرأة!

والذي تتجاهلها النسويات هي ان الرجال او الذكور يتعرضون لقتل الشرف ايضا علي ايدي اسر النساء اللذين تورطوا معهن في علاقة من نوع ما، بل يتعرضون الي افعال مشينة كاعتداء جنسي علي الرجل وكلنا شاهدنا ما تناقلتها مواقع فيسبوك عن حادثة اعتداء مجموعة من عائلة بنت علي الشاب الذي كان يحبها ويقال بانه طلبها مرتين للزواج! وانا اتذكر حادثة بشعة عندما قتل اهل احدي البنات ابن عائلة كان هو الابن الوحيد لوالديه بسبب رسالة كتبته للبنت كمراهق صغير كان لا يتجاوز اربعة عشر عاما!!

اذا قتل الشرف جريمة لا تخص النساء وحدهم بل تشمل الذكور ايضا وفي استبيان من ٥٠٠ شخص من بين الهندوس و السيخ والمسلمين و المسيحيين قال ١ من ١٠ اشخاص بانهم يتغاضون عن قتل أي شخص يعرض شرف عائلتهم لتهديد اخلاقي وبين الاستبيان بان جذور ذلك تكمن في الثقافة الاجتماعية اكثر من الدين.

ومن اسباب اخري لجريمة الشرف هو ان مثلية الرجل **homosexuality** فهناك كثيرون يقتلون بسبب هذه النزعات الجنسية.

والغريب ان جرائم الشرف لا تحدث فقط في دول الاسلامية بل تحدث في دول اخري مثل البرازيل الذي يقتل فيه المتحولون جنسيا من الذكور الي الاناث و بالعكس، وجرائم قتل الشرف تكمن جذورها في ثقافة اميركا لاتينية تسمي بـ **Machismo** وهي كلمة تشير الي علو الرجال و الذكورة علي الانوثة والنساء... بل تتعرض الشواذ من الجنسين الي مضايقات تصل الي حد القتل او تدفعهم الي الانتحار، بل هناك عصابات قتل الشواذ **Homophobia** من الجنسين في بلدان امريكا اللاتينية و برازيل. تقول **Julie Mertus** جولي ميرتوس: في برازيل ولحد عام ١٩٩١ كان قتل الزوجات لا تعتبر جريمة، بل تعتبر قتل بدافع الشرف، ومن خلال سنة واحدة قتل ثمانمائة رجل زوجاتهم، وفي كولومبيا كذلك كان قتل الزوجة الزانية مشروعا الي عام ١٩٨٠!!

اذا قتل الشرف ليست صناعة كردية كما تملأ فيمنستات الكرديات العالم زعيقا لتثبت هذه الجرائم علي الكرد فقط وتبرأ الاخرين منها. وهذا يقودنا الي مقولة اخري للفيمنستات الكرديات وهي:

المرأة صاحبة حق في التصرف في جسمها!

غالبا ما تتحدث الفيمنستات الكرديات عن ضرورة ان تملك المرأة حق التصرف في جسدها، وهذا تعني ان تقيم المرأة أي وقت تشاء علاقات مع من تشاء، ضمن الزواج او خارجه، ان تتزوج من الرجل او المرأة، بدون ان تتدخل احد لتمنعها او تبدي اعتراض عليها، فهي وحدها صاحبة جسدها وتملك وحدها حق التصرف بها.

لو قيل ان لها ان تختار زوجها لهانت لكن الفيمنستات الكرديات تستعير لغة الفيمنستات الغربيات بدون ان تحسب حسابا للفوارق الحضارية والقيمية بين المجتمعين، وفي هذا السياق يقوم موقع نسائي للفيمنستات الكرديات بعرض فيديو للفمنستات الغربيات ونسائها المتمردات والمتجاوزات لكل حدود لتشجع نساء الكرد علي اقامة علاقات جنسية خارج الزواج ومع السحاقيات وغيرها من الامور، تقول النساء في هذا الفيديو:

هذا هو جسدي وليس جسدك استخدمها كيفما يحلو لي، اقيم علاقة جنسية مع من احب، لان هذا جسدي، اتزوج رجلا او امرأة لان هذا جسدي، وهذا رابط الفيديو: http://warvin.org/Videod. aspx?=hewal&jmara=30"!!

ان طرح هذه القضايا الحساسة كالشرف وادانة مفهوم الشرف بين مجتمع غالبية افراده مستعدون ان يموتوا من اجل شرفهم امر لا جدوي منه، فالرجل الشرقي عموما ومن مختلف الثقافات لا يتخلي عن شرفه بهذه السهولة التي تتصورها فيمنستات الكرد والعرب والفرس والترك وباكستان والخ...

الغريب ان هناك رجال يلبسون اقنعة مزيفة عندما يشجعن الفيمنستات ويبدون تأيدهم لهن في ادانة ما درجوا علي تسميته بالبطرياركية ويلعنون الشرف صباح مساء، ويعيدون الكلام الساذج بان الرجل الكردي يري شرفه من بين رجلي نسائه لان ذلك سهل ان يقال باللسان، لكن عندما يحدث معهم حالة علاقة محرمة بين بناتهم او اختهم او زوجتهم مع شخص آخر تجدهم لا يختلفون كثيرا مع ذلك الرجل القروي الامي المتوحش او ذلك الرجل المحافظ او المتدين الذي يدينونه علي دفاعه عن شرفه، كما قتل رجل كردي من الماركسيين الكرد بنته في بريطانيا دفاعا عن شرفه ليدخل السجن حتي هذه اللحظة.

اذا ما هو الحل لوقف جرائم الشرف؟، ان الحل الامثل للنسويات الكرديات تشبه حل من يستعصي عليه اصلاح جهاز تلفزيونه فيحاول ان يصلحه بتوجيه ضربات اليه! فبدلا من التفكير في دراسة المجتمع الكردي ومعرفة طرق تفكيره وردات فعله، تأتي النسويات الكرديات محملات بسلة مليئة من نظريات نسوية غربية غريبة لتعالج مشكلات بعيدة كل البعد عن روح وسياق هذه النظريات.

ما هو الحل النسوي لمشكلة قتل الشرف؟

تجيب النسويات في مدي القصير حماية الضحية او الضحية المحتملة. وعلي مدي البعيد الحل يكمن في قتل مفهوم الشرف لدي المجتمع الكردي وتغير جذري لعقليات الاسر و المجتمعات التي ترتكب جرائم الشرف لتترك هذه الممارسات للابد. علي نساء من الكرديات وغيرهن ان يعرفن، ان محو مفهوم الشرف بقوة القانون وبالسجن والعقوبات غير ممكن، وبدلا ان يفكروا في صنع نموذج من رجال عديمي الشرف والغيرة ان يفكروا في تهذيب هذه السلوكيات العنيفة في القتل وتشويه وحرق النساء، وان تلتزم النساء بالتعامل بشكل حساس مع القيم العامة للمجتمع التي تحافظ علي كيانه وصحته في حدودها المعقولة لآن الشرف لا تخص النساء وحدهن بل ان انحراف أي ذكر جنسيا يؤدي الي قتل الشرف.
وعليهن معرفة ان التغيير الذي ينشدونها من السذاجة ان يتوقعن ان يحدث بين ليلة وضحاها، صحيح ان حركات النسوية سجلن بعض نجاحات في الغرب الا ان تكرار ذلك في الشرق ونقل تجاربهم الي مجتماعاتنا غباء لا يحسدن عليه. ان مفهوم الشرف عند الانسان الشرقي باعتقادي متجذر في اعماقه كالايمان بالله، فكما ان كل فلسفات الالحادية وعلي رأسها الماركسية بكل ماكنتها الدعائية لم تتمكن من سلب الايمان بالله من عقول المسيحيين والمسلمين، كذلك لا يمكن ان تكتب نجاح فعلي للفيمنستات في جعل المجتمعات الشرقية ان يتخلين عن مفاهيم الشرف بكل جوانبها السلبية و الايجابية.

جرائم العاطفية اسم آخر لجرائم الشرف!

ثم حتي لو اختفت جرائم الشرف في الغرب مثلا وهي غير مختفية تماما، فهناك جرائم اخري ترتكب هناك وهي توأم لجرائم الشرف تسمي **crimes of passion** جرائم عاطفية والتي تعني انها جرائم تحدث في نوبة الغضب والتفاجئ بخيانة ترتكبها امرأة قد تكون زوجته او صديقته او بنته حتي. وهي جرائم شائعة جدا في المجتمعات الغربية و امريكا اللاتينية.

في امريكا اللاتينية تشار الي هذه الجرائم بموت المهر او حرق العروسة وهذه الجرائم تقارن بجرائم الشرف. اسوة بجرائم الشرف ترتكب الجرائم العاطفية من قبل رجال سواء كان الزوج او فرد من العائلة او خليل **boyfriend** ويتم غالبا التغاضي عن هذه الجرائم. في بيرو مثلا ان ٧٠% من جرائم قتل النساء ارتكبت من قبل الزوج، او صديق او عشيق ومعظم الاسباب تتمثل في الغيرة او التشكيك او عدم اخلاص.

في بريطانيا اقدم رجل عشيق لمرأة مشهورة من العارضات والعاملات في الاعلام [كاتي بيبر] علي جريمة حرق وجهها بمادة الاسيد وشوهت جمالها في سياق الجرائم العاطفية.

بل يؤكد الاحصائيات بان ليس هناك فرق شاسع لما يحدث للنساء في الغرب بما يحدث للنساء في الدول الاسلامية والشرقية عموما، اذ يقول دافي باركر في مقال جميل:

تقول منظمة صندوق السكان التابع للامم المتحدة: ان ٥٠٠٠ امرأة وبنت في العالم يقتلن علي ايدي اعضاء من عائلاتهن..اذا ليست ٥٠٠٠ جرائم الشرف ترتكب علي ايدي المسلمين، اذا تشمل هذا الاحصاء ذلك كل من تقتل في امريكا. والتي تقول التقارير ان معظمها [ليس كلها] جرائم الشرف، ومعظم جرائم الشرف ترتكب في الدول الاسلامية، ولا تبين كيف ذلك.

لنناقش الامر، لنقل ان ٥٠٠٠ امرأة وبنت يقتلن علي ايدي افراد من عائلاتهم المسلمة، مع ان هذا ليس صحيحا، وقدرت تقريرلمنتدى بيو حول الدين والحياة العامة **The Pew Forum on Religion and Public Life** مسلمين بـ ١،٥٧ مليار في العالم أي ما يعادل ٢٥% من سكان العالم. اذا ٣.٢ من مليون امرأة مسلمة تقتل سنويا علي ايدي عائلاتهن.

فحسب تقرير **FBI** ان قتل داخل العائلة تزايدت وتيرتها لتبلغ ١٤١٨٠ جريمة في ٢٠٠٨. ونسبة النساء كانت ٩٣٠ مقتولات علي ايدي عائلاتهن، في عام ٢٠٠٨ كانت سكان امريكا يبلغ ٣٠١ مليونا اذا ٣.١ من مليون من نساء امركا قتلن بايدي عائلاتهن سنويا. اذا الفرق بين نسبتين هو ١ من عشرة ملايين.

ان الاعلام الغربي و النسوية الغربية كما اشارت النسويات الشرقيات لها دور سلبي في الدفع بالامور

نحو الاسوأ وتشويه الصورة الحقيقية وتشجيع النساء علي المنطق الصراعي بدلا من تشجيعها علي ايجاد افضل السبل للتعامل مع مشكلاتها، علي سبيل المثال، لقد أثارت مقتل الفتاة الكردية من كردستان تركيا فاطمة ساهيندال ردود افعال متقاربة دون الغوص في الظاهرة نفسها، بل اكتفت كل جهة بإدانتها فقط، وأتخذها البعض ذريعة للتهجم على خصومهم الآيديولوجيين.

فالصحافة السويدية والاعلام الأسكندنافي عموما اتخذوها ذريعة للتهجم على القيم الاسلامية تماشيا مع تداعيات (11 سبتمبر 2001) وأخذت تدعوا إلى عملية اندماج سريع للمهاجرين في المجتمعات الغربية، ومنع المهاجرين من ممارسة الأعراف والقيم الدينية الخاصة بمجتمعاتهم الأصلية. وما يجب ذكره هنا أن الاعلام السويدي والنسويات في السويد كان لهما النصيب الأكبر في دفع الامور إلى النهاية المأساوية لفاطمة، فبعد تمرد هذه الفتاة على جميع الاعراف والقيم الدينية لعائلته بأتخاذها لشاب سويدي مسيحي شريكا غير شرعي لها وردود افعال عائلتها التي لم تبارك أبدا هذا الزواج. شجعت الصحافة السويدية والنسويات الكرديات والسويديات فاطمة على تحدي عائلتها اكثر فأكثر والتي اشتكت ضد عائلتها و أدخلت والدها وأخيها السجن، وبدلا من تهدئة الأمور أخذت النسويات والاعلام الفاسد تظهران فاطمة وكأنها (جان دارك) جديدة أرسلتها العناية الإلهية لتحرير ليس فقط الكرديات بل جميع الفتيات المهاجرات في المجتمعات الاسلامية. وانخدعت فاطمة بهذا الفخ وأخذت تظهر على شاشات تلفزيون وتهاجم بلا هوادة القيم الدينية لمجتمات الاسلامية، بل كانت تهين عائلتها علنا على الشاشة امعانا في التحدي.

بأعتقادي الشخصي أن كلا الجانبين(النسويات والاعلام السويدي) يحملان وزر ما حدث بالتساوي. فالتحدي التي اظهرتها فاطمة، كانت تغذيها الاعلام السويدي والنسويات المتغربات، و الذي بدلا من معالجة الامر بحكمة كانت تدفع فاطمة إلى مزيد من التشدد والاستفزاز لكبرياء وكرامة هذه العائلة المسكينة والتي قد تكون وصلت للسويد من قريتها مباشرة دون ان تعيش في المدينة اللهم الا المرور بها في رحلتها إلى المهجر! وانها قد تحتاج لعدة اجيال حتي تستوعب هذه الظاهرة الغريبة عن قيمها وحضارتها وعاداتها وتقاليدها اقصد ان تعيش بنتهم مع رجل غريب بدون اي رباط شرعي. وفي غياب الوعي للعائلات المهاجرة التي غالبا لا تمتلك مؤهلات مطلوبة لتنشئة ابنائها تركت فاطمة كفريسة سهلة لإطروحات الغرب الاجتماعية المنحرفة. وللأسف أن هذا الإهمال أصبحت ظاهرة عامة لا يؤخذ مأخذ الجد الا عندما تحدث ما حدث لعائلة فاطمة، حين لا ينفع الندم.

كان مواقف النسويات الراديكاليات الكرديات واليساريين وقلة من العلمانيين المتطرفين من أسوأ مواقف وأكثرها تطرفا وتخاذلا في هذا الموضوع. فقد رأت هذه القوى اللادينية في هذا الموضوع فرصة لمهاجمة الموروث الثقافي للمجتمع الكردي ومهاجمة الإسلام وقيمه كعادتهم في كل مناسبة. والغريب أن هذه القوى التي كانت تلعن الرأسمالية في الماضي ليلا ونهارا، اصبحت اليوم تدعوا وبكل صفاقة إلى دمج المجتمعات الاسلامية المهاجرة في المجتمعات الغربية قسرا، بل اتهمت الغرب بالعنصرية لأنها تراعي في تعاملها مع هذه المجتمعات المهاجرة خصوصياتها الثقافية والحضارية والدينية، ولا

تعاملهم على قدم المساواة مع الغربيين!

وكان البعض منهم أكثر تحديدا عندما دعوا إلى حظر الحجاب والتعليم الديني وغيرها من الامور الشخصية! وكأن هؤلاء العلمانيين الغلاة لا يكفيهم ما يقومون به من انتهاكات لحقوق الانسان في بلدانهم الاصلية، لذا أخذوا يدعون الانظمة الغربية الديمقراطية إلى نفس الممارسات الهمجية وكأن الغرب ومؤسساتها من الهشاشة بحيث يستمعون إلى هذه النصائح وارشادات القمعية.

اعترف بأن كثير من جرائم الشرف ترتكب من اجل حماقة وقضايا لا دخل للشرف فيها بالمرة. فهناك فتيات يقتلن لمجرد شبهة وجود علاقة عاطفية لها مع احد ما، أو تقتل لضبط رسالة حب ساذجة، أو تقتل لمجرد عنجهية ذكورية مثلا في احدى مرات تقدم شاب لأبنة عمها وهو متمسك بها إلى أبعد حدود، وحين طلب أب البنت مهرأ كبيرا من ابن أخيه اجاب الشاب لو طلبت أكثر من ذلك فأنا مستعد له، هنا استنتج الأب وجود علاقة حب بين ابن أخيه وبنته، وأضمر ذلك في قلبه، ثم قام بقتل ابنته البريئة بكل برودة الدم!! هل هذه الجريمة يستحق ان يسمى بجرائم الشرف؟! أم هي جريمة خرقاء وحمقاء لا دخل للشرف فيها بالمرة.

هناك قضايا كثيرة ومظالم عديدة تتعرض لها النساء في المجتمعات الشرقية عموما، ولا تخلو المجتمع الكردي من هذه المظالم، لكن وبشهادة الرحالة و المستشرقين كان المجتمع الكردي من اشد المجتمعات المتسامحة في التعامل مع نسائها واحترام شخصيتها، فالكردية كانت تستقبل ضيوفا من الرجال في غياب زوجها، في حين كان هذا التصرف غير مسموح به في المجتمعات العربية والتركية والفارسية، فماذا حدث لتتحول دا المجتمع المتسامح الي قاتل للنساء كما تصفه الفيمنستات الكرديات؟

الجواب، رغم اعتقادنا بالمبالغة في هذا الوصف للمجتمع الكردي، الا تجاوزا، لكن في اعتقادنا ان النساء الكرديات في الازمنة الماضية كن يتمتعن بهذا القدر الجيد من الحرية والاحترام و الثقة لانهن كن متناغمات مع قيم مجتمعهن بايجابياته وسلبياته، وكن يحترمن انفسهن في حضور وفي غياب ازواجهن، لذا رغم كل السلبيات كانت هناك حالة من الحب والثقة والاحترام متبادلة بين الزوجين، لان كلا الطرفين كانا يعلمان حدودهما ويتعاونن في الحفاظ علي كيان الاسرة والاطفال وتربيتهم.

الا ان ظهور هذا الخطاب النسوي التحريضي اضافة الي المؤثرات الاخري كالانفتاح والعولمة والثورة المعلوماتية بلبلت الاوضاع احيانا وتسببت في استفحال المشاكل، وانتشار اخلاقيات صادمة مع القيم المتجذرة، كالخيانة الزوجية، وارسال صور عارية الي عشيق، وتصوير حالات اللقاء الجنسي ومن ثم انتشارها فاقمت مشاكل النساء.

وبسبب هذا الخطاب التحريضي امعنت النساء في التحدي والهروب من بيت العائلة والالتجاء الي ملاجئ المخصصة للنساء، والتي تحولت للاسف في معظمها الي اماكن مشبوهة بدلا من الحفاظ علي النساء فيها، تدفعهم نحو الرذيلة بشهادات النساء الفارات من هذه الملاجئ!!

وهكذا كل حلول التي تطرحها الفيمنستات الكرديات تتصف بقصر النظر وعدم مراعاتهم لاي قيمة او موروث ثقافي ديني، علي سبيل مثال تدعوا احداهن الي جلب الرجال من الخارج لحل مشكلة العنوسة

بين النساء الكرديات! وكأننا خرجنا توا من الحرب العالمية الثالثة!
وتدعوا احدي الفيمنستات الكرديات الي استراد الاعضاء الذكورية الصناعية للنساء غير المتزوجات بدلا من زواجهن برجل متزوج! وتصف ريكبوش عزيز العلاقة الطبيعية بين الرجل والمرأة بانها علاقة مفروضة وهي منظور استبدادي لان المرأة قد تحب ان تقيم علاقة سحاقية مع امرأة اخري بدلا مع رجل!! وهي في ذلك تقلد أدريان ريتش النسوية المشهورة في مقالها المعروف: (الميل للجنس الاخر بالقوة والوجود السحاقي) Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence
تقول فيه: "ان ميل النساء الي الرجال فرضت علينا من قبل النظام البطرياركي وتقويه الروايات الرومانسية، وتري فيها العلاقة الحتمية و الطبيعية، وتريد ان تصور النزوع نحو السحاقية كانحراف، وهي ضد كل انواع من علاقة بين النساء!!"
وكأن السحاقية ليست انحراف! كيف تتفق هذه الرؤية والحل المطروح مع قيم المجتمع الكردي؟!
علي الفيمنستات الكرديات ان يخرجن من اطار كونهن ناقلات لاطروحات الغربية النسوية ويتحولن الي اصحاب رؤية خاصة بهن تتبلور بعد دراسة وافية عن المجتمع وقيمه، بدلا من تشجيع النساء علي تمرد علي كل القيم ودفعهم بعيدا في معادات مجتمعاتهن، والكلام ليل نهار ضد قيمة الشرف، فالشرف رغم ارتكاب بعض الحماقات باسمه، الا انه شعور عميق ومحفور في اعماق المجتمعات الاسلامية والكردية ولا يمكن القضاء عليه بسهولة، ولا يمكن للنساء التخلي عنه بهذه السهولة، ففي رأيي كما لم تنجح لشيوعية من استئصال مفهوم الايمان بالله من قلوب الشعوب المؤمنة، فأن النسوية و الفيمنستات الكرديات يفشلن في القضاء علي مفهوم الشرف، المتجذر في اعماق قلوب الناس كالايمان بالله، وان محاولاتهم سوف تنتهي بنهايتهم هم، كما انتهت مسعي الشيوعية للقضاء علي الايمان بالله بنهايتها.

بەرهەمەکانی:

١- داعش کێیە و مەشروعیەتی لە کام سەرچاوە وەردەگرێت.

٢- ئەدیب و گزیری پۆلیس کێشەی ئەدەب وسیاسەت لە وڵاتە سۆشیالیستەکان .. وەرگێران.

٣- خوێندنەوەیەك لە کتێبی ئەو (حەسەن بەننا) یەی کە کەس نایناسێت.

٤-ئافرەت لە نێوان سەرەڕۆیی فێمینیزم و توندڕەوی ئاینیدا.

٥ – کوردستان لە پەنجەرەی غوربەتەوە

٦- نەورۆز و توندڕەوی

٧- ئافرەتی کورد لەژێر هەژموونی گوتاری فیمینیزمی دا

٨ - ئیسلامی سیاسی و فیگەرەکانی لە کوردستان و ئیسلامستان

چاوەڕوانی ئەو کتێبانەش بن:

- باوکانی سەلەفیەت: دەروازەیەك بۆ سەلەفیناسی
- ئیبن تەیمیە: دامەزرێنەری سەلەفیەتی عروبەت
- مۆتەکەی تورکی
- خوێندنەوەیەکی ڕەخنەیی لە وتاری ئیسلامی سیاسی لە کوردستان

کتابی القادم باللغه العربیه:

- مقالات فی الدین والسیاسه

محمد حريري

المرأة الكردية

تحت وطأة الخطاب النسوي

الطبعة الاولى الالكترونية 2016